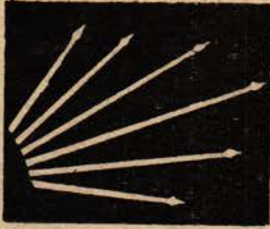
Coğrafya Kursusu

FORUM

HEPSİNİN OYU DÜŞTÜ

TÜSTAV Arşivi Alpay BİBER Koleksiyon

YALNIZ

'nin OYU ARTTI

340
1 HAZİRAN 1968
100 KURUŞ

DOÇ. DR. CEVAT GERAY
T. FİKRET AKASAL
AYDIN GERMEN
DR. İSMAİL BEŞİKÇİ
M. HASIRŞAPKALI
OSMAN N. KOÇTÜRK
HARMANDALIOĞLU
GÜL YAZGAN
AHMET KÖKLÜGİLLER
BALABAN
ZÜHTÜ BAYAR
DOĞAN ERGUN
BEDRETTİN CÖMERT
ABDULLAH NEFES
ORHAN TAYLAN
ABDÜLKADİR BULUT
HÜSEYİN KORKMAZGİL

İÇTE

KİM KAZANDI?

SON GÜLEN, İYİ GÜLER!

T. Fikret Akasal

Ara seçimlerin sonuçları geç alındı. Çeşitli nedenleri var bunun. Yüksek Seçim Kurulu, tasnif işlemini, muhtar seçimi başta olmak üzere, sıraya koymuş. Bu nedenden ötürü, 2 haziran gecesi radyolar, yalnızca mahallî seçimler sonuçlarını, oy sayısı bildirmeden, açıkladılar.

Belediye başkanlığı seçimi, çoğunluk esasına göre yapılır. Seçim çevreleri denk değildir. Salt kazanılan başkanlık düşünülürse, İstanbul'la Hakkâri aynı kefeye konulmuş olur. Seçim sonuçlarını bu yönden değerlendirmek çok yanıltıcıdır. Nitekim, bu yanılmayı 2 haziran gecesi duyduk ve değerlendirdik. Partiler ve vatandaşlar, şu kadar belediye baş-

kanlığını şu parti kazanmış diye sevindiler veya üzüldüler. Kazanılan başkanlık sayılarını vatandaşın gerçek eğilimi imiş gibi yansıtan parti liderleri oldu. Zafer davulları çalındı. Oysa gerçek, vatandaşın eğilimi, başkan sayılarının arkasında yatan oy sayılarındaydı. Oy sayıları ise yüzde 60 rüyaları gören parti liderlerini şaşkınlığa uğratacak kadar kesin bir eğilimi gösteriyordu. 1968 Haziran seçimlerinin galibi, hem de tek galibi, emekten yana olanlardı.

Belediye meclis üyelerinin partilerarası dağılımı, İl genel meclisi üyelerine verilen oyların bölünümü, sanırız ki, daha bir ay sonra elimize geçer. Bu yüzden, mahallî seçimler üzerinde söz söylemek için zaman erkendir. Fakat elimizde birtakım, yan şartların etkisinde olmayan, Senato seçimlerinin sonuçları vardır. Bu sonuçları, 1965 yılı seçimlerinin aynı illerde alınan sonuçları ile karşılaştırmak, gerçek kazançlının kim olduğunu göstermek yönünden, tutulacak tek yoldur.

1965 seçimlerinde, Senato seçiminin yapıldığı 24 ilde 3 milyon 550 bin oy kullanılmıştır. Oysa bu defa, aynı illerde kullanılan oy sayısı, ilk sonuçlara göre 3 milyon 148 bindir. Arada 400 bin oyluk bir fark vardır. Yani 400 bin vatandaş, bu iki yıl içinde oynanan oyuna küsmüştür. Aynı illerde seçmen sayısının 4 milyon civarında olduğunu düşünürsek, aradaki farkın 900 bin ile 1 milyon arasında olduğunu görürüz. 1950'den bu yana seçimlere katılan vatandaş sayısı her seçimde azalmaktadır. Bu azalışı iş mevsimine ve benzeri nedenlere bağlamak, bugün için, bizi avutur belki. Fakat azalışın gerçek nedenini çözemezsek, gelecek yıllarda demokrasimiz yönünden birçok sorunla karşılaşmamız kaçınılmaz olur. Bunun için, şimdiden söyleyeceğimiz tek yargı vardır: Vatandaş, oynanan oyunun kendi dışında olduğunu görmeye başlamıştır. Bu, oyunun başrolünde olduğunu iddia eden partiler için, sanırız, en büyük yenilgidir. Öte yandan, bütün partilerin oyları azalırken, bir tek partinin, Türkiye İşçi Partisi'nin, oylarının artmış olması, vatandaşın ağır, fakat güvenli bir şekilde, bu partinin çağırısına uyduğunu göstermektedir.

Şu sayıları karşılaştıralım:

1965'te 24 ilde partilerin aldıkları mutlak oylar şöyledir:

AP	:	1.900.000
CHP	:	992.000
MP	:	249.000
CKMP	:	71.000
TİP	:	85.000

Bu partiler, 2 Haziran seçimlerinde aynı illerde şu oyları aldılar:

AP	:	1.600.000
CHP	:	880.000
MP	:	174.000
CKMP	:	67.000
TİP	:	150.000

Görüldüğü gibi, 400 bin azalmasına rağmen, mutlak oy sayısını yükselten tek parti, Türkiye İşçi Partisi'dir. AP'nin 350 bin, CHP'nin 100 bin, MP'nin 90 bin, CKMP'nin 5 bin civarında olan oy kaybına karşılık, TİP'in oy kazancı 65 bindir.

1965 seçimlerinde yüzde 55,6 oranında oy alan AP, bu seçimde yüzde 51,17 oranında oy almıştır. Bu, yüzde 4,5'luk bir düşüştür. Kendi oyları içerisinde düşünüldüğünde, bu, yüzde 9'luk bir gerileme demektir. Yani AP, sandık başına çekebil-

FORUM'U OKU, FORUM'U OKUT! FORUM'A ABONE OL, ABONE BUL!

DAHA KUSURSUZ OLMASINI İSTİYORSAN İLGİSİZ KALMA! FORUM'U SADECE SEN YAŞATACAKSIN!

YENİ GERÇEK
aylık fikir, sanat dergisi
P. K. 938 — İstanbul
Okuyunuz!

TİP GENEL BAŞKANI MEHMET ALİ AYBAR'IN DEMECİ

2 HAZİRANDA YAPILAN SENATO VE MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİNDE OYLARI MUTLAK BİR ARTIŞ KAYDEDEN TEK PARTİ, TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ'DİR. AP VE CHP, 1965 GENEL SEÇİMLERİNE GÖRE OY KAYBETMİŞLERDİR. AP'NİN 28 İLDE KAYBETTİĞİ OY SAYISI 376 BİN 427'dir. CHP'NİN KAYBI DA 36 BİN 417'-DİR. BUNA KARŞILIK, TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ 1965'DE 147 BİN 265 OY ALMIŞKEN, -HENÜZ SONUCU BELLİ OLMAYAN ADANA HARİÇ-, BU SEÇİMLERDE 199 BİN 84 OY ALMIŞTIR. VE BÖYLECE, SEÇİMLERİN YAPILDIĞI 28 İLDEKİ OY ORANI YÜZDE 3.37'DEN YÜZDE 5.25'E YÜKSELMİŞTİR.

İştirakin düşük olması ve bu düşük iştirake rağmen Türkiye İşçi Partisi'nin aldığı oy sayısını ve oy oranını artırmış bulunması, Türkiye'yi iflâsa sürükleyen ve emekçi halka karşı olan AP İktidarına vatandaşlarımızın, gittikçe kabaran ölçülerde, "Hayır!" dediğinin açık bir delilidir.

Her partiye aldığı oy oranında senatör çıkartmak imkânı veren millî bakiye sistemini AP, Anayasayı çiğneyerek, değiştirmemiş olsaydı, Türkiye İşçi Partisi en az 2 senatörlük kazanacaktı. AP'nin oylarındaki kesin düşüş ve baskılar karşısında halkın büyük ölçüde seçimlere katılmamış olması, AP'nin, Seçim Kanununu değiştirmekteki Anayasaya sırt çeviren telâşının nedenlerini pek açık olarak ortaya koymuştur.

Üstelik AP İktidarı, seçim kampanyası boyunca ve seçimlerde türlü kanunsuz işlerle seçim güvenliğini yok etmiştir. Seçim kampanyası açılmadan çok önce AP İktidarı, Türkiye İşçi Partisi'ne karşı kesif bir yalan ve iftira kampanyasına girişmiş, taşlı sopalı saldırılar tertipliyerek halkı Türkiye İşçi Partisi'nden soğutmaya ve Türkiye İşçi Partilileri yıldırmaya kalkışmıştır. Bu saldırılar, seçim propagandaları süresince şiddetini arttırarak devam etmiştir. Türkiye İşçi Partisi'ne oy verecek köylere ve mahallelere hiç bir kamu hizmeti yapılmıyacağı, Türkiye İşçi Partililerin işlerinden atılacağı yolundaki tehditler ve Türkiye İşçi Partililerin gerçekten ekmeğiyle oynanması, büyük bir vatandaş kitlesinin seçimlere katılmasını engellemiştir. Bu şartlar altında, Türkiye İşçi Partili olduğunu söylemek, Türkiye İşçi Partisi için propaganda yapmak âdeta kahramanlık haline gelmiştir. Birçok yerde valiler, kaymakam ve emniyet âmirleri, bu kanunsuz işleri önleyecek yerde, zorbaları korumuştur. Şüphesiz, Anayasamızı hiçe sayan ve kanunları çiğneyen Demirel Hükümetinden ve partizan idare âmirlerinden bu ağır suçlarının hesabı, aradan ne kadar zaman geçerse geçsin, mutlaka sorulacaktır. Fakat, taşlı sopalı saldırılara, yalan ve iftiraya, idarenin partizanca davranışlarına ve paranın AP'ye ve öteki partilere sağladığı geniş imkânlara rağmen, yukarıda belirttiğimiz gibi, Türkiye İşçi Partisi bu seçimlerde oylarını hem sayıca, hem oran olarak arttırmıştır.

AP İktidarının halka karşı olduğu ve Türkiye'yi batırdığı rakkam rakkam ortadadır. AP iktidara geldiğindenberi millî gelirin bölünüşündeki adaletsizlik artmıştır. Zengin daha çok zengin, fakir daha çok fakir olmuş ve fukaranın sayısı çoğalmıştır. Topraksızlık daha şiddetle hissedilir bir dert haline gelmiştir. Hayat pahalılığı, işsizlik artmıştır. AP İktidarında, küçük üreticileri tefeci ve aracılar daha çok sömürme imkânlarına kavuşmuşlardır. Yolsuz, susuz, okulsuz köylerin sayısı çoğalmıştır. Türkiye'nin dışa bağlılığı ve borçları artmıştır. Amerikan askerî üslerinin haysiyet kırıcı ve güvenliğimizi tehdit eden imtiyazlı durumlarında bir değişiklik olmamıştır.

Türkiye, "tatlı kârlar"ın sağlandığı, kapkaç düzeninin azgın çarklarının gittikçe daha hızlı döndüğü bir ülke halindedir. Demirel, eşit olmayan şartlarda ve meşru olmayan yollardan aldığı oylara bakarak bu durumu ilânihaye sürdürebileceğini sanmaktadır. AP'nin aldığı oyların halkın sosyalizmi reddettiği anlamına geldiğini söyleyen Başbakanla 1969'da görüşeceğiz.

Gerçekten Demirel, iktisadî buhran içinde yapılacak olan 1969 genel seçimlerinde, karşısında, uyanmış, haklarına sahip çıkan emekçi halk kütlelerini bulacaktır.

Bu seçimlerden sonra, halkın bize gösterdiği artan teveccühten de şevklenerek, Anayasayı, demokrasiyi savunmakta kendimizi daha güçlü hissediyoruz. Kapkaç düzenine ve Amerikan emperyalizmine karşı mücadelemizi, halkın kurtuluşu, yani sosyalizm ve bağımsızlık için mücadelemizi daha büyük bir şevk ve azimle yürüteceğiz.

diği seçmenin oyunu da yüzde 10 kaybetmiştir.

CHP'nde ise 1965 seçimlerinin oy oranı yüzde 28 idi. Bu seçimde bu oran yüzde 27,9'dur. Güven Partisi parçalanmasını düşünürsek, CHP'nin aynı seviyeyi koruması kendi yönünden bir başarı sayılabilir. Öteyandan, AP ve CHP dışındaki bütün partiler, 1965 seçimlerinde oyların yüzde 16,4'ünü aldıkları halde, bu seçimde yüzde 20,5'ini almışlardır. Türk halkının çok partili bir siyasî enflâsyondan hoşlanıp hoşlanmadığını bu oran açık ve seçik göstermektedir.

Bir nokta daha vardır ki, şu anda çok kişinin gözünden kaçmaktadır: AP, yüzde 51'lik oranı, ancak, yukarıda adı geçen parti oylarının toplamına göre almıştır. Bağımsızların aldığı oylar hesaba katılmamıştır. Kesin sonuçlar açıklandığı zaman bu oylar da hesaba katılır ve oran yeniden hesaplanırsa, AP'nin yüzde 51'in, hattâ yüzde 50'nin altına düştüğü görülür.

Görülüyor ki, basit bir çoğunluk esasına dayanan belediye başkan sayıları ile yüzde 60'ı tutturmak, gerçek eğilimleri hiç bir zaman yansıtmaz. Hesaplarını bu nitelikteki sayılara dayandıranlar, yanıldıklarını kısa zamanda anlıyacaklardır.

Aşağıda okuyacağınız yazı, Hasırşapkalı'nın seçim - öncesi izlenimleridir. Görüldüğü gibi, her yola başvurulduğu halde, emekçi halkın uyanması önlenememektedir. Bütün derdi iktidarı bırakmamak olan AP üst kesimini korkutan da budur.

«İktidarın Son Çırpınışları»

M. HASIRŞAPKALI

AP Genel Başkanı Demirel'in geç başladığı seçim gezisi, "AP'nin son çırpınışları" içinde geçti. Etek dolusu para, siyasi baskı ve köylerden kamyonlara doldurulup getirilen yedi - sekiz yaşlarında çocuklar, yer yer bar artistlerine ve patronlarına kadar, kalabalık sağlamak için girişilen çabalar, gerçekten "son çırpınışlar" izlenimini veriyordu. AP'lilerin de belirttikleri gibi, Demirel'i karşılamalar 965'lerdeki gibi gösterişli olmadı, Demirel'in konuşmalarının etkisi de 1965'lerdekinden sönük kaldı. AP'nin günden güne küçüldüğü, eridiği apaçık görülüyordu.

Demirel'in, Ege'ye gidecekken, son anda programını değiştirerek Gaziantep ve Maraş'tan başlaması, sosyalistlerin bu bölgede gelişme kaydetmesi yüzündendir, denilebilir. Demirel'in gezilerinin bir başka hedefinin de, AP içindeki anlaşmazlıkları gidermek olduğu bu gezilerinde ortaya çıktı. Demirel'i pek tutmıyan Bilgiçci bir AP milletvekili, "anlaşmazlık devam ediyor, vatandaş kararlı" diyordu. AP içinde, mevki hırslarını, koltuk ve servet heveslerini susturmak kolay olmuyordu.

Bir de, köylerden getirilen çoluk - çocuk ile köylüler yanında, nutuk atılan kent halkının konuşmalara ve karşılamalara ilgisiz kalması dikkati çekiyordu. Demirel'in, İzmir'de miting alanını dolduranların kendi aralarında konuşmaya devam ettiklerini görünce, yanındaki Osman Kibar'a, "susmaz da, böyle konuşmaya devam ederlerse konuşmam, inerim" şeklinde uyarıda bulunması, gelenlerin de "yasak savma" kabilinden geldiklerini gösteriyordu.

Gaziantep ve Maraş'ta, AP'nin çeşitli kanallardan harcadığı paranın yarım milyon lirayı bulduğu söylenmektedir. Yalnız davulcu parası, Gaziantep'te 15 bin lira tuttu, denilmektedir. Köylere gönderilen kamyonlar, toplanıp getirilen çocuklar, binlerce ve binlerce taksi ve esnaftan toplanan paracıklar... Bütün bunlar, Türkiye'de yaratılan "karşılama - uğurlama" geleneğinin en kötü örneklerini verdiler.

Demirel, Adana'da "Cenabı Allah yağmurunu esirgediği zaman sizi düşünürüz.." dediğinde, Adana AP İl Merkezi önünde toplananlar kendisini uzun uzun alkışladılar. Kilis'te ise, "Haksızlık va mı?" diye sorunca, "Yok mu?" diye seslenenler oldu.

Demirel, "Gizli kapaklı bir işi yoktur İktidarın" diyordu; "Biz servet, ikbal iddiasında değiliz" diyordu; "Memleketin altına bir kriko koyup kaldırmak imkânı var mı?" diye soruyor, cevabını yine kendisi veriyordu: "Yoktur!."

Yurt kalkınmasını bir şantiye şefi gibi düşünen Demirel'in hesabı kitabı vardı. Hesabı, iktidara gelmekti. Kitabı, işine gelmediği zaman inkâr ettiği, işine geldiği zaman sarıldığı plândı. 1968 yılında söylediği önemli söz şuydu: "Plân, yol gösterici olmalıdır." "Antep'e fabrikalar yapacağız, tayyare meydanı yapacağız. Uçaklar kalkacak" diye konuşuyordu.

Zenginlikten, fakirlikten bahsediyordu Demirel, "Filan adamın var, senin yok. Bu, çıkar yol değildir" diyor ve ekliyordu: "İş yumruğa gelince, kimin yumruğunun kuvvetli olduğu belli olmaz."

Bir toplumda haramın da, helalın da bulunabileceğini söylüyordu Demirel, "Haram olmıyacak, helâl olmıyacak... Nereye sığar bu?" diyordu. Bol bol da tarih sayfaları çeviriyordu: "Kardeşi kardeşin yanına koyalım, bütün komşularını biraraya koyalım, istiyoruz. Okuyunuz tarih kitaplarını. Çinliler cetlerimizi yıkamamışlar, içlerine fesat sokarak yıkabilmişlerdir."

Maraş'ta vatandaşın biri, Demirel'e, "Senin için din düşmanı diyorlar, imam - hatip okulu düşmanı diyorlar" dedi. Demirel kükredi: "Değiliz! Biz, 32 tane imam - hatip okulu açtık!"

Demirel'in İzmir konuşması da, Muhalefete "komünist" demekle başladı ve o minval üzre sürdü gitti.

Gaziantep, Maraş, Adana, İzmir, Konya ve öbür yerlerde, sol kanatta büyük bir gelişme olduğu gözden kaçmıyordu. Genel seçimlerde bu durumun daha da açık şekilde görüleceği söylenilebilir.

Bu seçim gezisinde belki en az konuşan parti lideri, Demirel oldu. İkinci konuşmasında "barutun bitmesi"nden, "solcular, komünistler" lâflarından öteye birşey demediği gibi, en uzun konuştuğu yerde de yarım saatten fazla konuşmadı, denilebilir. Hattâ Konya'da, "Benim oy istememe lüzum yok, siz işinizi bilirsiniz" demekle yetindi. İşlerini bilenler, Türkiye'de kredi yağmasından yararlananlar tarafından zaten kandırılıp durmaktaydılar.

Demirel'in başında bulunduğu AP iktidarı, son hızla uçuruma gittiğini bu seçim propagandalarında açıkça gösterdi. Birer partizandan öteye gitmiyen bakanlar, saygısız ve şımarık parti ileri gelenleri... Bütün mesele, vatandaşın da bu durumu görüp anlamasındadır.

DIŞTA halkın bilgisine sunulur!

"Ötüken II"liğe pek hevesli görünen, Millî Eğitim Bakanlığı Almanya Bölgesi Öğrenci Müfettişi ve Kültür Ataşesi Ali Rıza Özgüç'ün, Berlin Türk Toplumcular Ocağı (TTO) öğrenci kurucularına yolladığı mektubu ve TTO'nun "Ötüken II"ye verdiği cevabı; ayrıca, TTO'yu destekleyen Almanya Türk Öğrenci Federasyonu'nun "Ötüken II"yi protestosunu FORUM okurlarına sunuyoruz.

25.4.1968
(Zata Mahsustur.)

Öğrencilikle ilişiği olmayan bazı vatandaşlarımızla birlikte, "Türk Toplumcular Ocağı" adı altında bir teşekkül kurduğunuz ve özellikle buradaki işçi vatandaşlarımız arasında belli bir siyasî maksat güden faaliyetlerde bulunduğunuz öğrenilmiştir.

İşçi vatandaşlarımız arasında giriştiğiniz bu siyasî faaliyetin, işçilerimizin itiraz ve hattâ infiallerine sebep olduğu vâki şikâyetlerden anlaşılmaktadır.

Ayrıca son zamanlarda yayınladığınız "Nato I" ve "Nato II" gibi beyannamelerde memleketimizin iç durumu hakkında "Türk Devleti"nin hariçteki itibarını kırabilecek ifadelere yer verdiğiniz görülmektedir.

Yurt dışı öğrencilik statüsü sıfatı ile bağdaştırılması mümkün olmayan bu türlü davranışlarınıza son vermeni-

zi, bu davranışlarızda ve Müfettişliğimiz talimatına uymamakta ısrar etmeniz halinde, hakkınızda Yönetmeliğin 21. maddesi gereğince işlem yapılması zaruretinin hasıl olacağına bilgi edinmenizi, Yurdumuza gerçekten faydalı elemanlar olarak yetişmek için kullanmanız gereken zamanı her ne suretle olursa olsun israf etmekten kaçınmanızı ve öğreniminizi kısa zamanda tamamlamak için azami gayret göstermenizi rica ederim.

Ali Rıza ÖZGÜÇ
Öğrenci Müfettişi
ve Kültür Ataşesi

●

Sayın Ali Rıza ÖZGÜÇ,
Almanya Bölgesi Öğrenci Müfettişi,

Ocağımız kurulurken bize teknik sorunlarda yardım eden ve sonra aramızda aktif olarak pek fazla ilişkileri kalmayan birkaç öğrenci arkadaşa gönderdiğiniz mektuplarda; bu arkadaşların "öğrencilikle ilişiği olmayan bazı vatandaşlar"la Toplumcular Ocağı adı altında bir teşekkül kurduklarından ve özellikle buradaki işçi vatandaşlarımız arasında "belli bir siyasi maksat" güden faaliyetlerde bulunduklarından söz etmektesiniz.

Sınıfsal niteliğimizi söylemekten kaçınarak, "öğrencilikle ilişiği olmayan bazı vatandaşlar" olarak adlandırmak istediğiniz bizler, yıllardır amansız bir sömürü düzeninde ezilen, horlanan, bütün demokratik ve insanca yaşama haklarından yoksun bırakılan, şimdi de yurt dışında emeğini yabancı sermayeye satmak zorunda bırakılan Türk emekçileriyiz. "Belli bir siyasi maksat" sözü ile neyi anlatmak istediğiniz üzerine tartışmaya geçmeyi gereksiz bulduğumuzdan, size burada sadece Ocağımız tüzüğünün başlangıç kısmını belirtmeyi gerekli görüyoruz: "Türk toplumunun üyeleri olarak, emeğin en yüksek değer olduğu inancıyla, insanın insanı sömürmesine ve ezmesine imkân vermiyen, insan hak ve hürriyetlerine dayanan, demokratik ve barışçı bir yurt ve dünya düzeninin gerçekleşmesi için yapılan mücadeleye, TÜRK TOPLUMCULAR OCAĞI'nı kurarak katılıyoruz."

Bu inancı yaymak ve geliştirmek suretiyle ileri bir Türk toplumunun kurulmasına gerek yurt içinden, gerekse yurt dışından hizmet etmek herkesin, işçi, köylü, öğrenci, aydının yurttaşlık sorumluluğu, görevi ve hakkıdır. Yıllar yılı cahil bırakılarak politik bilinçten uzak tutulan halka "demokrasi"den söz edenlere, halkın politik eyleme katılmadığı bir "demokrasi"nin nasıl olacağını sormak isteyenlerin sayısı gündengüne artmaktadır. Ancak, politik bilinç ve politik eyleme katılma oranıyla gerçek demokrasilerin var olup gelişebileceği bütün dünyada yadsınamaz bir gerçek iken, -senelerdir denenen- Anayasa dışı çeşitli yöntemlerle, gerek yurt içinde, gerekse yurt dışındaki ileri güçleri -işçisiyle, köylüsüyle, öğrencisiyle, aydınıyla-baskı altında tutmaya çalışmanın nedenleri gayet açıktır:

Yıllardır süregelen sömürü düzeni devam edecek; komprador - burjuvazi saltanatı egemenliğini sürdürecek; bir bölük asalak, istediği gibi at oynatabilecek; gerçekten yapan, üreten, değer yaratan emekçi sınıfı karanlıklarda bırakılacaktır.

Ocağımız eylemlerinin "işçilerimizin itiraz ve hattâ infiallerine sebep olduğu" gerekçesi gerçeklere uymamaktadır. Buna rağmen çalışmalarımızdan "infial" duymayan çevreler de yok değildir hani. Bunların başında, bugünkü kokuşmuş komprador - burjuva düzeninin savunucuları ve onların yurt dışındaki kolları olan çevreler gelmektedir. Bunlardan başka "infial" duyanlar da, ilgili Türk temsilciliklerinden gereğinden fazla taviz görenlerle, Atatürk'ün lâik Türkiye Cumhuriyeti ilkelerine karşı eylemlerini son günlerde nedense pek rahatça sürdüren nurcu çevrelerdir.

Ocağımızın son eylemlerinden, buradaki emekçilerimizi aydınlatma düşüncesiyle sadece gerçekleri yansıtan "NATO I", "NATO II" bildirilerini, "memleketimizin iç durumu hakkında Türk Devletinin itibarını kırabilecek faaliyetler" olarak niteliyorsunuz. Bu bildirilerin içindekiler her zaman tanıtlanabilecek olan ve Türk Basınında, Türkiye Büyük Millet Meclisinde açıklanan gerçeklerdir. Eğer bunlar gerçekten Türk Devletinin hariçteki itibarını kırabilecek nitelikte ise, sorumluları, bunlara sebep ve razı olanlardır. Kanımızca, Türk Devletinin itibarını kırabilecek davranışlar, yurdunun sorunlarına önemle eğilen ve bunlara çözüm yolları arama gerekliliğine inanan yurt dışındaki aydın gençliğin düşünce ve özgürlüğüne Anayasa ve demokrasi dışı yöntemlerle engel olmaya çalışmaktır.

Eğer siz, öğrencilerimize gerçekten yurdumuza faydalı elemanlar olarak yetişmelerini salık vermek istiyorsanız, hiç üzülmeyin, onlar çoktan bu yoldadırlar, bunun zorunluluğuna da inanmaktadırlar. Bu arkadaşlarımız gerçekten "aydın" olma, yani halktan yana düşünen, yurdumuzda halktan yana bir düzenin kurulması için çalışmayı hak bilen ve öğrenimlerini buna göre yönelten gençlerdir. Türk halkının bugüne değin geri kalmışlığında "diplomalı - okumuş" kişilerin rolü pek büyüktür.

Anayasamızın tanıdığı düşünce özgürlüğüne karşın, demokrasi dışı sindirme yöntemlerini gerçek milliyetçi öğrencilerimize uygulamaya çalışan bozuk düzenin savunucuları ve onların yardakçıları, bundan sonra karşılarında, Anayasanın gerçek savunucusu olan örgütlenmiş işçi sınıfını bulacaklardır. Bu tedbirler hiçbir fayda vermiyecek, bu bozuk düzen, halk yararına mutlaka değişecektir. Bu, böyle biline!

18.5.1968, Berlin.
TÜRK TOPLUMCULAR OCAĞI (TTO)

●

T. C. Milli Eğitim Bakanlığı Almanya Bölgesi Öğrenci Müfettişi Ali Rıza Özgüç'ün, bir yazı ile birlikte, "Berlin Toplumcular Ocağı" üyesi öğrenci arkadaşlara bir mektup gönderdiği öğrenilmiştir.

Bu mektupla, Berlin'deki öğrenci arkadaşlarımızın Anayasamız ve kanunlarımızla tanınmış haklardan mahrum bırakılmak istendiği anlaşılmaktadır. Şöyle ki:

1 — Anayasamızın 29. maddesine göre, "Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir." Görüldüğü gibi, Anayasamız bu hakkı herkese tanımış ve öğrenci - işçi ayırımı yapmamıştır. Anayasamızın bütünü gözönünde tutulacak olursa, hiçbir maddesi ile Türkiye'de bir kast sistemine cevaz vermediği görülür.

Gene 29. maddenin açık ifadesine göre, bu hak ancak kamu düzeni ve genel ahlâkı korumak için kanunla sınırlanabilir. Bu konuda vâzedilen Cemiyetler Kanunu, bu hakkın sınırını teşkil etmektedir. Türk Toplumcular Ocağı'nın, faaliyetleriyle Cemiyetler Kanununun hangi maddesini ihlâl ettiği, Müfettişin mektubunda açıklanmamıştır.

2 — Toplumcular Ocağı'nın açıkladığı düşünce ve kanaatler Türk Anayasasının teminatı altındadır.

Ali Rıza Özgüç, "özellikle buradaki işçi vatandaşlarımız arasında belli bir siyasi maksat güden faaliyetlerde bulunduğunuz öğrenilmiştir" derken, "belli bir siyasi maksat"la ne kastedildiğini açıklamamıştır. Aynı mektupta "derneğin yayınladığı Nato I, Nato II bildirileri ile memleketimizin iç durumu hakkında Türk Devletinin hariçteki itibarını kırabilecek ifadelerde bulunulduğundan" söz edilmekte ve Türk Ceza Kanununun 140. maddesinde tarif edilen suçun unsurlarının gerçekleştiği ima edilmektedir. Her iki bildiride de böyle bir nitelik katiyen mevcut olmadığı gibi Nato'dan çıkma fikri milli menfaatlerimizi ve devletimizin hariçteki itibarını sarsıcı olmaktan çok uzaktır.

3 — Türkiyemizin hariçteki itibarı, yukarda belirtilen temel hak ve özgürlüklerin keyfi idarî kararlarla tahdid ve ihlâli halinde sarsılır. Türkiye Cumhuriyeti, Anayasamızın 2. maddesinde açıkça belirtildiği gibi, bir hukuk devletidir. Bu bakımdan, her türlü idarî karar Danıştayın murakabesine tâbi tutulabilir ve iptal ettirilebilir.

Yukarıdaki açık nedenlerle biz, Almanya Türk Öğrenci Federasyonu olarak, arkadaşlarımızı yalnız bırakmamak kararındayız. Bu konuda diğer yabancı öğrenci derneklerini de dayanışmaya davet edeceğimiz gibi, Türk kamuoyunu da durumdan haberdar edeceğimizi bildirir, bütün öğrenci arkadaşları, haklarımızı korumak bakımından uyanık bulunmaya ve birlikte hareket etmeye çağırırız.

Almanya Türk Öğrenci Federasyonu a.
Devrim Ulucan
(Başkan)

işçiler ve hileli yiyecekler

osman n. koçtürk

İleri ülkeler, üretimde kullanılan güç kaynaklarını, teknolojik gelişmelerin sınırlarını zorlamak suretiyle etkin hale getirmiş ve insangücüne duyulan ihtiyacı da minimal düzeye ulaştırmış bulunuyorlar. İnsangücünden hayvan gücüne geçiş ve buhar makinesinin bulunmasını izleyen süre içinde kömür ve petrole, nihayet atom gücüne el atmış olan ileri ülke insanı, bu yönüyle bir sıkıntı içinde değildir. Beri yandan Türkiye'miz ve öteki geri kalmış ülkelerde insan ve hayvan gücü, bugün bile büyük bir çoğunluğun üretimde kullandığı bellibaşlı güç kaynakları olarak önemini korumaktadır. Gerçekten, geri ülkelerde de elektrik gücünden, termoelektrik ve hidroelektrik santrallarından yararlanarak üretimi daha etkin bir hale getirmek için çaba sarfedilmekte ve petrol ile öteki yakıtlar da yer yer kullanılmaktadır. Fakat tarım ve henüz gelişmemiş olan ilkel endüstride, insan ve hayvan gücü bugün bile önemini yitirmemiştir.

İnsangücü denildiği zaman, kısıtlı olarak kolgücünü anlamak şüphesiz yanlış olacaktır. Çünkü, çağımızda insanın kol ile görebileceği işin çoğunluğunu makineye gördürme olanağına kavuşmuş olan ileri ülke yöneticileri, prodüktiviteyi kendi çıkarlarına daha uyarlı bir şekilde geliştirebilmek için daha çok entellektüel güç ile ilgilenmek gerektiğini anlamış bulunuyorlar.

Makineyi kullanmak için de insangücüne ihtiyaç vardır. Son yıllarda çok geliştirilmiş olan elektronik âletler bile bir insan tarafından kullanılmadığı takdirde anlamsız bir demir yığını haline gelmektedir. Bundan dolayı insan, üretimdeki önemli yerini nasıl olsa sonuna kadar koruyacak ve fakat otomasyon ile mekanizasyon, insanın üretimdeki payının, zaman içinde azalmasına sebep olacaktır.

İKİ DÜNYA

Ekonomik koşullar ve üretim olanağı bugün dünyayı ikiye bölmüş bulunmaktadır. Teknolojinin geliştirildiği ileri ülkelerde makinenin hizmete sokulmuş olması, endüstride değerlendirilen tüm insangücü miktarını kantitatif olarak yüzde 2 - 7'ye kadar indirmişken, bu oran Hindistan ve Bulgaristan gibi geri ülkelerde henüz yüzde 55 - 60 civarındadır. Türkiyemiz hakkında gerçek rakamlara sahip bulunmamakla beraber, ülkemizde ağır endüstrinin kurulmamış olması ve ekonomimizin daha çok tarıma dayalı oluşu dolayısiyle bizdeki insangücü oranının Hindistan veya Bulgaristan gibi olduğunu kabul etmek yanlış olmaz.

Daha genel bir deyişle: "İleri ülkelerde üretime makine hâkimdir. Geri kalmış ülkelerde insangücü, makine gücünden daha önemlidir" ifadesini kullanabiliriz. Makine gücünün kaynağı olarak tanımlanan bellibaşlı yakıt maddeleri, kömür, petrol ve benzerleri, ileri ülke üretimi için gerçekten önemlidir. Çünkü bu ülkeler kömür ve petrol ikmallerini gerektiği şekilde yapamadıkları takdirde, üretim ona paralel olarak aksayacak ve olmadığı zaman da duracaktır. Bundan dolayı, ileri ülkeler petrol ve kömür üzerinde önemle dururlar.

Beri yandan, geri kalmış ülkelerde daha çok kullanılan insangücünün kaynağı, yiyecektir. Bu ülkelerde yiyecek maddeleri, güç kaynağı olarak, hiç değilse petrol ve kömür kadar önemli kabul edilmelidir. Çünkü makine, kömür ve petrolde gizli olan enerjiyi ortaya koyarak, üretime yönelten bir sistem niteliği gösterirken, insan da, geri kalmış ülkedeki hali ile, besinlerde gizli olan enerjiyi ortaya çıkarıp, üretimde değerlendiren bir sistem niteliği göstermektedir. Kısacası, geri ülke işçisinin optimal üretim koşulları içinde tutulabilmesi için gereği gibi beslenmesine ihtiyaç vardır. Besin ve beslenme koşulları, insan sağlığından başka üretim kapasitesi ve milli prodüktiviteye böylesine geniş etkilerde bulunabilecek bir etken olduğu halde, geri ülke insanı, sorunlarını bu açıdan düşünmeye alışık olmadığı için, konuyu çok zaman küçümser ve bundan dolayı makine gücünün yetersiz olduğu bu ülkelerde, beşerî kaynaklardan da gereği gibi yararlanmanın mümkün olamadığı dikkati çeker. Son olaylar dolayısiyle işçi kuruluşları ve Çalışma Bakanlığındaki yetersiz tutum, işçinin güç kaynağı olan besin maddeleri üzerinde oynanan oyunlara karşı çalışanların davranışı, bize bu gerçeği bir daha göstermiş bulunuyor.

BENZEYİŞLER

Durumu daha iyi anlamış olmak için bazı benzeyişlerden yararlanmak gerekecektir. Petrolüne yabancı madde ve örneğin su karıştırılmış olan bir dizel motörü nasıl teklerse, yağına makine yağı karıştırılmış bir işçinin de ayni şekilde teklemesi beklenebilir. Çünkü, yalnız üretim açısından düşünüldüğü takdirde, petrolle işleyen makine ile, belirli bir besini kullanarak, bunda gizli olan enerjiyi kolgücü ve entellektüel güç halinde ortaya koyan insan arasında hemen hiç bir fark yoktur.

Yeterli bir şekilde beslenmeyen ve almakta olduğu ücret karşılığında kalori, protein, vitamin ve mineral madde ihtiyacını yeterli bir şekilde karşılayamayan geri ülkeler işçilerinde sağlık bozuk ve verim, ileri ülke işçisine kıyasla, çok düşüktür. Bizim ülkemizde ise, aslında düşük olan insangücü verimi son günlerin konusu olan hileli yiyeceklerle bir miktar daha düşürülmüş ve bu düşüşten millî üretim zarar görmüş bulunuyor. İnsangücüne dayalı bir düzeyde hızla kalkınmaya karar vermiş bir toplumda işçinin besin ve beslenme ortamının bu derece bozuk oluşu ve besin yetersizliklerine bir de kalite bozukluklarının eklenmiş bulunması, gerçekten acıdır. Millî ekonomimizi temelinden tehdit eden yiyeceklere hile karıştırılması olayı, kanuni tedbirleri alınmak suretiyle önlenmeyecek olursa, bundan yalnız işçiler ve çalışanlar zarar görmekle kalmıyacak, öteki grupları da etkileyecek olan olaylar millî bir felâket haline gelebilecektir. Nitekim besin ve beslenme sorununa gereği gibi önem verilmemiş olmasının kötü sonuçlarını öteki kesimlerde de görmek kaabildir. Ülkemizde halkın yüzde 2.5 kadarı veremli, kalp ve damar hastalıkları hayli yaygın, çocuk ölümleri yüksek ve ortalama ömür kısadır. Okul çağındaki çocuklarımızın beslenme koşulları çok kötü olduğu için, yabancı ülkelerin üretim artıklarından yararlanarak beslemeye çalıştığımız bu çocuklar arasında sık sık süt tozundan zehirlenmeler görülmekte, yüksek öğrenim çağındaki çocuklarımızın İstanbul Üniversitesi Mediko Sosyal Merkezince yapılan araştırmalar sonunda yüzde 80 kadarının hasta olduğu anlaşılmış bulunmaktadır. Sosyalizasyon çalışmalarına rağmen halk sağlığını düzenlemek birtürlü mümkün olamamış ve ilâç ticareti Türkiye'de en kârlı iş haline gelmiştir. Çoğunluğu besinle değil de ilâçla ayakta durabilen bir toplumda millî üretimin bütün yönleriyle tatminkâr olması ve ekonominin güçlenmesi zaten beklenemez. Durum böyle olunca, işçinin refahının sağlanması ve ücretlerin istenilen düzeye yükseltilmesi mümkün olamıyacaktır. Grevler ve kanuni zorlamalar ile sağlanan ücret artışlarını ihtiyaç maddeleri fiyatlarındaki yükselişin izlemesi ve çalışanların daha zor yaşama koşulları içine iteklenmeleri mukadderdir. Bütün mesele, üretimi çoğunlukla insangücüne dayalı bulunan Türkiye'de bu gücün kaynağı olan besin maddelerini, özellikle çalışanlara miktar ve kalite bakımından yeterli kalıplara göre sağlayabilmek ve bunun için lüzumlu tedbirleri almaktır.

OLAYLAR VE SENDİKALAR

Ülkemizde cereyan eden ve bundan sonra da gelişmesini beklediğimiz ters olaylar karşısında hükümetlerden sonra sendikaların da yeterli bir tepki göstermemiş olduklarını söylemek yanlış olmaz. İşçinin yağına makine yağı karıştırılmış olması ile çalışanlara at ve eşek eti yemelerinin tavsiye edilmiş bulunması küçümsenecek işler değildir. Birkaç yıl ön-

LÂLE DEVRİ

bu oyun böyle oynanır, yiğidim!

Yaa, böyledir işte!.. "Satılmışlık"ın ne olduğunu anlatıp öğretmeden seninkine, tutar "satılmış" dersin elin adamına, artırırsın halkın gözünde değerini; ondan sonra da, iri gözlerle şaşar kalırsın, "vay anasını..." diye. Satılan şeyin değerli olduğunu bilmez mi bu halk!

Bir resim sergisinde bile herkesin gözü, kıyısına "satılmıştır" kartı iliştirilmiş olan tablodadır. Hıyar olsun, armut olsun, koyun olsun, inek olsun, satılıyorsa eğer, değerlidir, para ediyordur demektir. Satılmayan kıza, "evde kalmış" der bu halk, "kalık" der. Ve sen, halkın bu ölçüsünü hesaba katmadan, "satılmışlık"ın ne olduğunu bir güzelce anlatmadan ona, kalkar, elin adamına, "satılmış" damgasını basarsın, ondan sonra da iri gözlerle şaşarsın, "bu halk bu herife niye itibar ediyor?" diye.

Eder be kardeşim, eder işte! Sen hâlâ yüzeyde dolaşıyorsun; din, iman, falan fıstık diyip duruyorsun; elinoğlu mangır sürüyor piyasaya, mangır! Neyin neyle satınalındığını bilir bu halk, neye nasıl varılabileceğini bilir, kuru lâfın karın doyurmadığını bilir. Değil aklı başına gelmiş imamı konuşturmak, Mısır'dan en kabakıyım kuran yorumcusunu da getirsen, bana mısın demez! Ama, bilir ki, bir gizli konsorsiyumu vardır bu işlerin, gözünü dikip bekler onu. Bu konuda yanıldığı hiç görülmemiştir. Kısa yoldan zeytin-ekmek... Neyle varılır buna? Mangırla! Zeytin-ekmeği mübarek kılan, değerli kılan mangır, kişiyi niçin değerli kılmasın?

Adam diyor ki, "biz zaten biliyorduk sonucu". Bilir tabii, niçin bilmesin? Tanesi 25 kuruştan, 10 papele kaç hıyar satınalınabileceğini bilmez misin sen? Sayarsın paranı, bölersin 25'e, işte o kadar hıyar!

Diyorlar ki, "27 Mayıs'ı senatör yaptık, Senatoya yerleştirdik". Doğru! Hiçbir 27 Mayıs, bu kadar sessiz geçiştirilmemişti!

Diyorlar ki,"değiştirilmez şey değil ki anayasa..." Sen kalkıp da, "Yedi yıldır kız gibi duruyor, uygulamadın ki, eskimedi ki değiştiresin" desen ne olacak?

Seçimlerden önceydi. Kızılay'da büyük bir kalabalık, kaldırımda durmuş, apartımanlardan birinin penceresine bakıyordu. Gelen durup bakıyordu, giden durup bakıyordu. Pencerede bir adam vardı; palyaço kılıklı, tepesinde romalıların miğferine, azıcık da nazilerinkine benzer bir miğfer, miğferin tepesinde de, şaha kalkmış bir "kırbeygir" heykelciği bulunan bir adam... Elinde de bir sopa tutuyordu. Karşısında bir adam vardı. İki kişilik bir pandomimdi bu. Öbürü birşeyler yapar, birşeyler söyler gibi davrandıkça, palyaço kılıklısı kaşlarını çatıyor, beygirini sallıyor ve sopasını savuruyordu. O öyle yaptıkça beriki geriliyordu, ürküyordu. Kalabalık da durmuş, bu pandomime bakıyordu. Birileri, "yok bişey yahu" dedi, "propaganda yapıyor herif.."

Tabii, propaganda yapıyordu, pasta değil ya! Ama, azıcık başka türlü bir propagandaydı bu. Neyi temsil ediyordu, palyaço kılıklının tepesindeki "beygir" heykelciği? Ya, elindeki sopa da neyin nesiydi?

— "Ne propagandası be!" dedi bir başkası. "Herif bal gibi tehdit ediyor, görmüyor musun! Oyunu beygire vermezsen, bu sopayla kafanı kırarım senin, demek istiyor."

Kalabalık toplana dağıla dalgalandı.

Sonra, beygirli bayraklarla donatılmış taksiler, dolmuşlar, özeller geçti Bulvardan. "Binlikler" diye gülenler oldu. Bir binlik, iki binlik, üç binlik, yüz binlik, bin binlik vs... Adam diyor ki, "sonucu biliyorduk zaten".

Eee, bu oyun böyle oynanır, yiğidim! Yağlı mı güreşeceksin? Boca edeceksin zeytinyağını tependen.

Tabancayla vurdu. O onu vurdu, o da onu. Bıçakla vurdu. O onu vurdu, o da onu. Şu kadar ölü, şu kadar ağır yaralı. Ve sandık sonuçları arasında stadyum uğultusu, maç uğultusu: "Yuuuuu! İneeeek! Çüüüüüüşş!"

Daha A, B, C'yi sökmemiş vatandaş bay, vatandaş bayan, şeytanın bile aklının ermediği kütükleri inceliyecek, adının kütükte bulunup bulunmadığını araştıracak, caddelerde gazel gibi savrulan listeler arasında yolunu bulup sandık başına gidecek, profesyonel bir politikacı kıvraklığıyla perdah yapacak sandıklar arasında, oyunu kullanacak, ondan sonra da, hacıyatmaz "ceee!" demiyecek sandıktan... Ve seçim sonuçları arasından "Yuuuuu! İneeeeek! Çüüüüüşş!" sesleri duyulmıyacak...

Yoo, yağma yok! Bu oyun böyle oynanır, yiğidim!

Dedik ki, bu halk, 1950'de bir devrim yaptı. Ne var ki, dam diye avluya bastı. Kendi partim diye, ağa-tefeci-komprador takımının partisinin kucağına düştü. Dönemez CHP'ye artık, dönmez! 1950'de yanlışlıkla DP'ye akan yoksul emekçi halk, yıllardır bilinç biriktiriyor, AP'nin karnında, delifişek tohum gibi yatıyor. AP'nin çelişkisidir bu. AP'yi götürecek olan da bu çelişkidir. Bakma sen, seçimi kazanır gibi görünmesine AP'nin. 1950-1968 arası kaç yıl eder? 18 yıl mı? Eh, var biraz daha... Halk yığınları, öyle, sabahtan akşama yön değiştirmez. Halk yığınları manda gibidir; yattı mı batağa, bir süre yatar. Ya batak kurumuş olacak, ya aklı başına gelmiş olacak, ya da bir ürküten olacak ki kalksın bataktan.

Var biraz daha! Sen istediğin kadar yırtın, bağır, çağır; kitabın ortasından konuş, "soyuluyorsun kardeşim, sömürülüyorsun kardeşim, uyutuluyorsun kardeşim, yatırılıyorsun kardeşim!", de, kılını bile kıpırdatamazsın onun. İnsan hayatında çok önemlidir iki ay; fakat hiç de önemli değildir yirmi yıl toplum hayatında. Sen ne sanırsın toplumu, yiğidim?

Dikersin fidanı toprağa; sularsın, gübrelersin, budarsın. Yıllar geçer aradan. Birgün bakarsın ki bir meyva vermiş. Oh, dersin, sevinirsin. Ertesi yıl bakarsın ki iki olmuş meyva. Oh, dersin, sevinirsin. Ondan sonra, birgün de bakarsın ki meyvadan kırılıyor dallar. Ama, toprağa diktiğin fidanı rüzgâra bırakırsan, kargaya, çakala bırakırsan, elin veledine bırakırsan, nah, alırsın meyvayı!

Bu oyun böyle oynanır, yiğidim! Bu bandoyla böyle yürünür. Caddelerde gazel gibi savrulan aday listesi ve daha A, B, C'den habersiz halk... Paralar, paralar, paralar... Açılmasın aralar!

Hadi, hadi..

Böyledir bu oyunun kuralı.

KORKMAZGİL

ce bir milletvekili, işçilere at ve it eti yemelerini tavsiye ettiği zaman, bu olay geniş tepkilere sebep olmuş ve hattâ bu milletvekilinin tekrar seçilmemesi için bir kampanya açılmasına kadar gelişmişti. Bu defa at etinin yenmesi ve hattâ bunun kanunlaştırılması bütün topluma salık verilmiş ve hasıl olan karışık ortam, bazı fırsatçıların Anadolu'dan geniş çapta at ve eşek getirterek, tüketim merkezlerinde, karanlık yollardan pazara sürmelerine yol açmıştır.

Böyle bir ortamda, demokratik baskı

kuruluşları olarak tanımlanan sendikaların bütün ağırlıkları ile ortaya çıkıp, gidişata dur demeleri gerekirken, birkaç sendikanın gösterdiği tepki yeterli olamamış ve ortam değişmemiştir. Halkımız, her yönüyle yetersiz ve kalite bakımından düşük, hattâ sağlık için zararlı yiyeceklerle beslenir ve çıkarcılar bu yoldan büyük paralar kazanırlarken, sendikaların yalnız toplu sözleşme yoluyla ücret artırmaya çalışmaları yeterli görülemez. Ülkenin en kalabalık tüketici grupunu teşkil eden işçiler belirli tedbirler aldıkları takdirde, hem yiyecekleri yapıp satanların ve hem de hükümetlerin meseleye daha ciddi bir anlayış içinde eğilmeleri beklenebilir.

SONUÇ

Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu kötü beslenme koşulları, işçinin çalışma gücünü azaltarak ve sağlığını bozarak millî prodüktiviteyi ters yönde etkilemektedir. Yiyeceklerin tedarik ve denetimindeki başıboş tutum, aldıkları ücret esasen yetersiz olduğu için işçi ile ailesini gizli açlığın kucağına atmış bulunuyor. Bu insanların çoğunun karnı şiştir. Şeklen doymuş görünmelerine rağmen, tükettikleri yiyeceklerin çeşit ve kalite bakımından yetersiz oluşu, durumu büsbütün kötüye götürmektedir. Bu koşullar altında üretgenliğin artması ve maliyetin düşürülerek kârın yükseltilmesi işçinin de etkili bir ücret artışı ile daha olumlu yaşama şartlarına kavuşturulması beklenemez. İşçiler, yiyeceklere yapılan hilenin, tıpkı petrole su karıştırılması gibi, insangücüne fena etkiler yapabileceğini anlamalı ve olayları bu açıdan değerlendirmelidirler. İşçi sendika, federasyon ve konfederasyonlarının alacakları tedbirler bu anlayış içinde plânlanacak olursa, o zaman besin denetim hizmetlerinde görülen sorumsuz gidişe -hiç değilse birazcık- son vermek mümkün olacaktır. Bize kalırsa, Türk işçisinin şu dönemde karşıkarşıya bulunduğu en önemli sorunlardan biri de budur.

Sergi Kitabevi

Bütün toplumcu, devrimci kitapları bulacağınız kitabevi

Ödemeli gönderilir

Sergi Kitabevi

Büyük Sinema içi, Kat: 1

Yenişehir - ANKARA

ORMAN KÖYLERİNİN SORUNLARI III

Doç. Dr. Cevat Geray

ORMAN SUÇLARI

1. Orman Suçları Artmaktadır

Tarla açma, orman - içi yerleşme, hayvan otlatma, ağaç kesme ve taşıma suçları, 1946'da çok partili hayata girilmesiyle birdenbire artmıştır. 1937 - 1965 yılları arasındaki 29 yıllık uzunca dönem içinde işlenen açma suçları sonucunda, en azından, 1 milyon 120 bin dekar tutarındaki ormanın açılmış olduğu anlaşılmaktadır. Buna, orman yangınlarıyla açılan 10.6 milyon dekarlık orman arazisi de eklendiğinde, 12 milyon dekara yakın bir tahrip sözkonusudur.

Hayvan otlatma suçlarında da, 1954'ten sonra önemli artış olmuştur. 1937 - 1945 arasında yıllık hayvan otlatma suçları ortalaması 308 iken, 1946 - 1949 döneminde 540'a, 1950 - 1959 arasında 1361'e, 1960 - 1965 döneminde ise 4879'a yükselmiştir. Son onbir yılın ortalamasına göre, yılda 585 bin 633 baş hayvanın kaçak olarak ormanda otlatıldığı anlaşılmaktadır.

Usûlsüz ağaç kesme ve taşıma suçları da zamanla artmıştır. 1937 - 1965 döneminde, sadece kesme ve taşıma suçlarıyla birlikte saptanan zararların toplamı, tahminimize göre, 3.5 milyon metrekübü (tomruk) ve 17.4 milyon kentali (odun) geçmektedir. Açma ve yerleşme suçlarıyla yaratılan zararları da buna eklersek, bu sayı 4 milyon metrekübü aşmaktadır. Aynı dönemde, orman yangınlarıyla birlikte 13.5 milyon metreküb tomruk ve 54.2 milyon kental odun yok olmuştur.

Burada dikkat edilecek bir nokta, 29 yıllık dönemde suç sayısının 1.5 milyonu aşmış olmasıdır. Orman köylerinde, orman bitişiği ve yakınındaki 10.7 milyon nüfusun yaklaşık olarak 1.6 milyon hanede yaşadığı tahmin edilmektedir. Bu durumda, her hanede en az bir kişinin bir orman suçuna katıldığı sonucu çıkarılabilir. Bir orman köyündeki araştırma, her aile reisinin en az bir kez orman suçundan mahkemeye verildiğini ortaya koymuştur.

Orman suçlarıyla istatistiklerin dikkatle incelenmesi, seçim yıllarında birdenbire azalmalar olduğunu ortaya koymaktadır. 1950, 1953, 1954 ve 1957 yıllarında işlenen orman suçlarının sayıları, birer yıl önceki, birer yıl sonraki suçların genellikle altında kalmaktadır. Bu gözlem, seçim yıllarında, partilerin orman yöneticileri ve koruyucuları üzerindeki baskıları sonucu birtakım suçların hoşgörüyle karşılanarak, hakkında işlem yapılmadığı yolundaki gözlemleri destekleyici niteliktedir. 27 Mayıs devriminden sonraki yıllarda suçlarda görülen artış, siyasal bakımdan tarafsız olan hükümetlerin, orman suçları konusunda daha sıkı davranmasıyla ilişkili görülmektedir. Gerçekten, 1960'dan sonra suç sayısı daha da artmıştır.

2. Orman yangınları büyük kayıplara yol açar

1950'den sonra orman yangınları sayısında önemli artışlar görülmüştür. 1937 - 1949 yılları arasında orman yangınları ortalaması yılda 418 iken, 1950 - 1959 döneminde 860 olmuş, 1960 - 1966 döneminde ise yılda 560'a düşmüştür. 30 yıllık dönemde, orman yangınları sonucunda, 10.6 milyon dekarlık orman, 9.5 milyon metreküblük tomruk, 36.7 milyon kentallik odun yanmıştır. Orman yangınlarının çıkış nedenlerinin incelenmesi, orman içinde ve yakınında yaşayan nüfusun olumsuz etkisinin büyük olduğunu ortaya koymaktadır. 1960 - 1966 yıllarında çıkan 3912 yangın olayının üçte - birinin nedeni ortaya çıkarılamamıştır. Sigara, tarla açmak, ateşlemek, ihmal gibi, çevredeki insanların davranışlarıyla yakından ilgili görülen yangın nedenlerinin oranı, yüzde 62'dir. Yıldırım düşmesi, lokomotifin kıvılcım sıçratması, ocak yakılması ve öteki yangın nedenlerinin payı ise yüzde 7 oranındadır.

Orman yangınlarının doğurduğu kayıplar ortalaması, 1937 - 1949 döneminde, 1950 - 1966 dönemine göre daha yüksektir. Gerçekten, 1950'den önceki 22 yıl içinde ortaya çıkan 9204 yangın sonucunda, ortalama olarak, 30 bin 505 hektarlık orman alanında yılda 270 bin 755 metreküb ağaç yanmıştır. Buna karşılık, 1950'den sonraki 17 yıllık dönemde ortalama olarak yılda 22 bin 97 hektar orman içinde 209 bin 535 metreküb tomrukluk, 1.6 milyon kental odunluk ağaç yanmıştır. Bunu, 1946'dan sonra, orman rejimiyle ilgili değişikliklerin halk üzerindeki olum-

suz etkileri yüzünden ormanların yakılması yoluna gidilmesi gerçeğiyle açıklamak mümkündür. Nitekim, sadece 1945 - 1947 yıllarında çıkan yangınlarda 350 bin 421 hektarlık orman alanı yanmış, yanan orman serveti 4 milyon 82 bin metreküb ve 18 milyon 257 bin 361 kentaldir.

3. Yakacak odun tüketiminin büyük yüzdesi orman ve çevresindeki köylerde kullanılıyor

Yurdumuzda, yakacak ihtiyacının yarısına yakın bir bölüğü (yüzde 49) odun ile sağlanmaktadır. Her yıl 13 milyon ton odun yakılmaktadır. Yakıt tüketiminin ikinci derecede önemli kaynağı, tezektir. Yakıt tüketiminin yüzde 43'ünü tezek karşılamaktadır. Taş kömür yüzde 5, linyit yüzde 3 oranında yakıt tüketimine katılmaktadır. Türkiye ormanlarının yıllık odun verimi 8591 milyon metreküb-dür. Özel ormanlarla birlikte bu, 9622 milyon metreküb olarak tahmin edilmektedir. Buna karşılık, tüketilen odun miktarının 22 bin 459 milyon metrekübü aştığı belirtilmektedir. Yılda ortalama olarak 11 bin 355 milyon metreküb tutarında "gizli ve usulsüz kesim" yapıldığı anlaşılmaktadır.

Şehir ve kasabaların yıllık odun tüketimindeki payı, zamanla artmaktadır. Buna karşın, köylerin odun tüketimindeki payı zaman içinde yüzde 88'den yüzde 62'ye kadar bir azalma göstermiştir. Fakat bu azalma, yakacak odunun büyük yüzdesinin köylerde tüketilmesi gerçeğini değiştirecek derece olmamıştır. Tüketilen odunun yüzde 56 gibi büyük bir oranı orman köylerinde yakılmaktadır. Bu, orman köylerinin ormana yaptıkları tahribatı açıklayan bir başka örnektir.

4. Konut yapımında ağaç malzemesinin kullanılması

Orman - içi ve çevresindeki konutlarda kerestenin geniş ölçüde kullanıldığı bilinmektedir. Ancak, bunun orman üzerindeki etki derecesinin ne olduğu konusunda yapılmış incelemeler yoktur. İstanbul Orman Fakültesinde yapılmış bir çalışmadan, orman köylerinde ev, ahır, samanlık gibi yapılarda uygulanan tekniklerin ahşap yapı malzemesi israfına yol açtığını öğrenmiş bulunuyoruz. Dr. Necati Özçelik'in Karadeniz Orman Bölgesindeki köy evlerinde ağaç malzemenin akıllıca kullanılması konulu araştırmasında "Çatı" ve "Dizeme" gibi tamamı ağaç olan yapı sistemlerinin ağaç malzemenin israfına yol açtığı sonucuna varılmıştır. Dam örtüleri için "Pedavra", "Hartama" denen yırtma tahtalarla bu israfın bir kat daha arttırıldığı anlaşılmaktadır. Köy evlerinin ölçülerinin geniş tutulması da bu israfı arttırmaktadır.

5. Toprak Taşınması (Erozyon)

Ormanların azalması, yok edilmesi, mer'aların aşırı kullanılması sonucu, toprağın üst tabakalarının aşınıp sellerle taşınması olayı Türkiye tarımının baş sorunu halini almıştır. Tarımda kullanılan toprağın yüzde 28'inde taşınma tehlikesi yok gibidir. Tarım topraklarının yüzde 24'ünde "orta", 16'sında "şiddetli", yüzde 48'inde "çok şiddetli" taşınma tehlikesi vardır. Mer'aların da yüzde 31'i "şiddetli ve çok şiddetli" derecede taşınmaya sahne olmaktadır.

Bu hesaplara göre, tarımda kullanılan ve şiddetli taşınmaya mâruz bulunan toprakların mer'aya çevrilerek kurtarılması gerekmektedir.

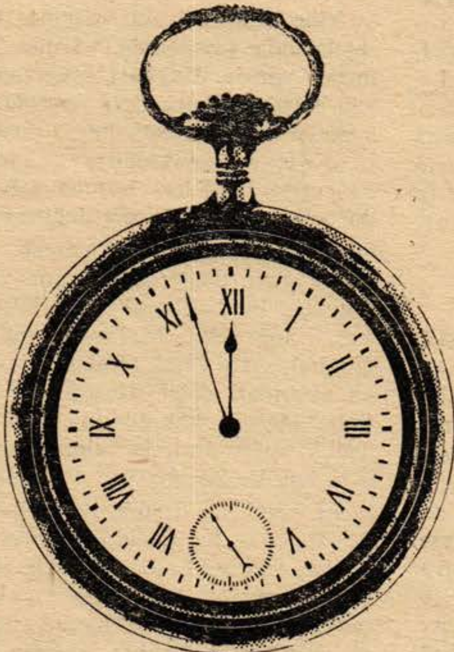
6. Köylüye tanınan haklar

Orman - içi, bitişiği ve yakını köyler nüfusunun gittikçe artması sonucunda bunların kişisel, ortaklaşa ve pazarlama ihtiyaçlarına ayrılan orman ürünleri de artmıştır. 1945 yılında, 2011 ihtiyaç için yüzde 10 indirimli; 48 bin 340 metreküb ortak ihtiyaçlar için ücretsiz olarak -toplam 80 bin 793 metreküb- kereste köylüye ayrılmıştı. Bu miktar, 1950'de toplam olarak 216 bin 143 metreküb, 1960'da 342 bin 651 metreküb ,1965'te ise 435 bin 658 metrekübe yükselmiştir. 1945 - 1965 döneminde, köylüye ortalama olarak yılda 38 milyon 957 bin 344 kental yakacak odun, kişisel ihtiyaçları için, indirimli tarife ile verilmiştir.

Seçimlere rastlıyan 1950 - 1954 ve 1957 yıllarında, yüzde 10 indirimle dağıtılan tomruğun, seçimlerden önceki ve sonraki yıllara göre büyük artışlar göstermesi, hükümetlerin tutumlarını yansıtması bakımından ilgi çekici görülmüştür.

Köylüye belli ihtiyaçlarını karşılamak üzere dağıtılan bu tomruk ve odunların amaca uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı, piyasaya götürülüp götürülmediği konusunda kesin bir bilgi yoktur. Önemli olan, bu dağıtımların orman işletmesine her yıl yaklaşık olarak 100 milyon liralık bir fedakârlık yüklemekte olmasıdır. Bu, hane başına 65.5 TL. tutarında bir sosyal yardım niteliğindedir.

Gelecek sayı: "Orman ve Dağ köylerinde vatandaş ve hizmet (Devlet) ilişkileri"

Reklâm, işlerinizi saat gibi yürütür

REKLÂM VE TANITMA FAALİYETLERİNİZİ
yurt içinde ve dışında
EN ETKİLİ VE EN İSRAFSIZ ŞEKİLDE YÜRÜTMEK İÇİN
Kurumumuz hizmetlerinden faydalanınız

BASIN İLÂN KURUMU
Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01. İstanbul

(Basın: 18268 A - 20917) — 36

FORUM Yayınları

KAVUKLU HAMDİ'DEN ÜÇ ORTAOYUNU — Yayımlayan: Metin And — 5 Tl.

BİZANS TİYATROSU — Metin And - 6 Tl.

ÇAĞDAŞ 11 BESTECİ — İlhan K. Mimaroğlu - 5 Tl.

TROYADA ÖLÜM VARDI — Bilge Karasu - 5 Tl.

GİDE GİDE 3 — Fikret Otyam - 5 Tl.

CHEZ LES TURCS — Yayınlıyan: Metin And.

(Bu kitaplardan pek az kalmıştır. İsteyenler, "Hüseyin Korkmazgil - P. K. 131 - Ankara" adresine başvurabilirler.)

DOGU SORUNU AGALIK - ŞEYHLIK X

Dr. İsmail Beşikçi

DIŞ AKTÜEL ETKİLERİN ÇATIŞMASI

Bölgedeki halkı başlıca üç sosyal ve ekonomik tabaka olarak ele almak mümkündür. Bunların biri, temelde olan halk; diğeri, Abbasi soyundan geldiklerini iddia eden ve beylik için çarpışan derebeyler; üçüncüsü ise Hz. Peygamber soyundan geldiklerini iddia eden seyitlerdir. Bu tabakalaşma, insanın toprak ile olan ilişkilerinde büyük farklılaşmalaı meydana getirmekte ve mülkiyet ilişkilerini etkilemektedir. Beylik ve reislik gibi sosyal müesseselerin seyitlik gibi dinî bir müessese ile birleşmesiyle mülkiyet farklılaşması halkın aleyhine daha fazla olarak derinleşmektedir. İşte, toprak ve insan ilişkilerinden doğan bu dengesizlik, dış aktüel olaylarla birlikte tekrar çatışma haline gelmektedir.

III — MİTİNGLERE HALKIN KATILIŞI - PARTİLERİN VE HÜKÜMETLERİN TUTUMU

Halkın mitinglere katılması, genel olarak, geniş çapta olmuştur. Özellikle Diyarbakır, Silvan, Siverek, Batman ve Ankara mitinglerine çok büyük bir kalabalık katılmıştır. Mitingler sırasında halk tarafından öne sürülen şu konuşmalar, halkın ekonomik, sosyal ve siyasal hayatın bilincine vardığını göstermektedir: "Ağrı milletvekili Kasım Küfrevî, ağamız, şeyhimiz, milletvekilimiz Kasım Küfrevî, Doğu - Batı dengesizliği diye bir problem olmadığını, Anadolu'nun doğusunun da, Batısının da bir olduğunu söylemiş ve bunu Meclis kürsüsünden ilân etmiş. Kasım Küfrevî'nin böyle konuşması normaldir. Çünkü halkın, olayların bilincine varıp, olayları daha rasyonel bir şekilde değerlendirmesiyle Kasım Küfrevî'nin saltanatında da çözülmeler meydana gelecektir. Kasım Küfrevî, bu düzenin değişmesini hiç istemez. Çünkü bu fakir fukara halkın dişinden tırnağından artırarak, şeyhimdir, ağamdır diye götürdüğünü Ankara'da, İstanbul'da, Paris'te yiyen, Kasım Küfrevî'dir. Elbette ki Kasım Küfrevî, bu düzenin değişmesini istemiyecektir. Ve ona göre elbette ki bir Doğu - Batı dengesizliği mevcut değildir."

Yine Ağrı'da, kaçakçılıkla ilgili bir konu tartışılırken, vatandaşlardan biri şu iddiayı ileri sürmüştür: "Doğu'da, özellikle İran ve Irak sınırlarında geniş çapta kaçakçılık yapılmaktadır. Devletin kaçakçılıkla mücadele kanunları vardır ve bu mücadele yapılmaktadır. Fakat bu mücadele üstünkörü olarak yapılan, sırf göz boyamadan ibaret bir mücadeledir. Çünkü, bir kere, sınır boylarında bazı köy ve kasabaların geçim tarzları tamamen kaçakçılığa dayanmaktadır. Örneğin, Doğubeyazıt'ta halkın büyük bir kısmı, geçimini kaçakçılıktan sağlamaktadır. Öteyandan, Türkiye ile İran ve Irak arasındaki fiyat farkı, kaçakçılığı daima teşvik etmektedir. Hükümetler, bu olup bitenlerin farkındadırlar, fakat göz yummaktadırlar. Çünkü hükümetler, kaçakçılıkla geçinen bu halkın bu faaliyetini engelledikleri andan itibaren halk, hükümete baskı yaparak yeni geçim kaynakları talep edecektir. Halbuki şimdiki düzende, sınır boyundaki bu halklar, hükümete ihtiyaç duymadan, kendi geçimlerini devam ettirip gidiyorlar."

Mitinglerde ileri sürülen ve halkın sık sık öne sürdüğü bir fikir de, Batıdaki ağalarla ilgilidir. Bu konuda, "55'ler"den Faik Bucak'ın sözleri sık sık tekrarlanmaktadır: "Mademki toprak reformu diyoruz, mademki sosyal adalet diyoruz, aklımıza niçin Kasım Ağa (Gülek), niye Cavit Ağa (Oral), niye Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, niye Hacı Ömer Ağa ve daha bunlar gibi yüzlercesi gelmiyor? Bunların toprakları bizimkilerden yüzlerce defa büyük. Ya İstanbul'daki sermaye ağaları? Bunlar sanki daha mı az ağa?"

Irkçı yayınlar

Mitinglerden önce, mitingler sırasında ve mitinglerden sonra kamuoyunu dinamik ve hareketli tutan sorunlardan biri de, Milli Yol ve Ötüken adlı dergilerin yayınları ile ilgilidir. **"Türk milletinin** başını belâya sokmadan, kendileri de yok olup gitsinler. Nereye mi? Gözleri nereyi görür, gönülleri nereyi **çekerse,** oraya gitsinler. İran ve Pakistan'a, Hindistan'a, Barzani'ye gitsinler. Birleşmiş Milletlere başvurup, Afrika'da yurtluk istesinler. Türk ırkının aşırı sabırlı olduğunu, fakat ayranı kabardığı zaman kağan aslan gibi önünde durulmadığını, ırkdaşları Ermenilere sorarak öğrensinler de, akılları başlarına gelsin."

Ötüken adlı derginin 28. sayısında yayınlanan, ırkçılardan Nihal Atsız'a ait bu yazı, birçok çevrede tepkiler uyandırmıştır. Bu yazıyı protesto eden bildiriler yayınlanmıştır. "Kim kimi kovuyor? Hodri meydan!" deyimi altında kamuoyuna sunulan ve Doğulu 19 yüksek tahsil derneğinin imzasını taşıyan bildiride şöyle denilmektedir: "Kim kimi yok ediyor? Kim kimin başını belâya sokuyor? Ve kim kimi kovuyor? Tarihin en eski çağlarından beri bu topraklar üzerinde yaşayanları, bu topraklardan kovacak bir kuvvet ne olmuş, ne olacaktır. Asıl kovulacaklar, halkları birbirine düşürmek emelinde olan hayalperestlerdir. Doğulu gençler olarak, 'Kürt dâvasını kurt kurnazlığı ile Türkiye'nin Doğu illeri dâvası halinde' ileri sürmek niyetinde değiliz. Doğunun geri kalmasının nedenleri arasında ekonomik sömürünün devamı için vatandaşlar arasında mevcut ırk, dil, din ve mezhep farklarını istismar ederek onları düşman kamplara bölmek istiyen zihniyetin karşısındayız. Manevi sömürünün politik alandaki yansıması faşizmi, ırkçılığı ve ümmetçiliği nefretle reddediyoruz. Türkiye'de, Anayasa çerçevesinde beraberliği ve kardeşliği tesis etmek şiarımızdır."

Yine Milli Yol adlı derginin 14 ve 15. sayılarında yayınlanan, İsmet Tümtürk imzalı yazıda, Hakkâri bölgesinde yaşayan Kürtlerin içine Orta Asya'dan Kırgızların getirilip yerleştirilmesi savunulmakta, şöyle denilmektedir: "..... jandarmalar, ordu birlikleri boşuna taban teper dururlar ve hiç bir şey değişmez. Oraları iyi bilenler, bu hali çaresiz sayarlar. İklim şartı, dağların durumu, yol durumu vb... bu hali mukadder kılıyor, derler. O topraklar, harita üzerinde bizimdir, hakikatte değil. Oralarda yalnız devlet nizamları değil, Türklük de iğretidir. Daha doğrusu, yok gibidir. O çorak, sarp, dağlık yerler devletin yalnız parasını yer, o kadar. Ve boşuna yer. Onlardan devlete ne sevgi, ne destek, ne de kuvvet gelir. Halbuki bu durumun çaresi vardır. Keskin kılıç gibi müessir, Kristof Kolomb'un yumurtası kadar açık ve kolay bir çare: Oraya Kazak ve Kırgız göçmenlerini, silâhlarıyla birlikte, olduğu gibi yerleştirmek..."

Yukarıda bahsettiğimiz bildiride bu görüş de protesto edilmiş ve şöyle denilmiştir: "Bilinmelidir ki, Hakkâri ne bir hapishane, ne bir tımarhane, ne de bir ıslahhanedir. Türkiye için için İstanbul ne ise, Hakkâri de odur. Islâh edilecekler buralarda yaşayan vatandaşlardan ziyade, bu sapık ideolojileri savunanlardır."

(Devam ediyor)

işte, gerçeğin dili!

HARMANDALIOĞLU

Aşağıdaki cetvel, Orta Anadolu köylüsünün kullandığı bellibaşlı üretim araçlarını göstermektedir. 1948, 1958 ve 1968 fiyat indeksleri de eklenen cetvel incelendiğinde görülecektir ki, bu araçlar üç kategoride toplanmaktadır: 1) Canlı araçlar, 2) Nadasta, ekimde - biçimde, harman - hasat işlerinde kullanılan araçlar, 3) Bağbahçe işlerinde kullanılan araçlar. Bir de testere, çekiç, keser gibi onarım âletleri vardır ki bunlar, her evde bulunmaz.

Acaba, rençperliğe yeni başlamak isteyen bir köylü ailesinin, bu araçlara sahip olabilmek için ne miktar paraya ihtiyacı vardır? Cetvelin incelenmesinden bu, kolaylıkla anlaşılacaktır: 1948'de 2133 - 2656 lira; 1958'de bunun 4 - 5 katı, 9934 - 12166 lira; 1968'de ise, 1958'in 2 - 3 katı, 16245 - 21152 lira. Görülüyor ki, yirmi yıl içinde fiyatlarda 7 - 8 kat bir yükselme olmuştur.

Canlı araçlar	Fiyatı 1948	Fiyatı 1958	1968	Dayanma süresi
At (bir çift, koşumluk)	300 — 400 Tl.	2000 — 2500 Tl.	3500 — 4500 Tl.	14 — 15 yıl
Öküz (bir çift, koşumluk)	250 — 300 "	1500 — 1800 "	3500 — 4000 "	8 — 10 "
Manda (bir çift, koşumluk)	400 — 600 "	2000 — 2500 "	4000 — 4500 "	15 — 18 "
İnek (tek)	120 — 140 "	800 — 850 "	1000 — 1750 "	8 — 10 "
Katır (tek)	400 — 500 "	1200 — 1500 "	1800 — 2000 "	20 — 25 "
Eşek (tek)	20 — 25 "	100 — 150 "	250 — 350 "	8 — 10 "
TOPLAM	1490 1965	7600 9300	13750 16800	

Cansız araçlar	1948	1958	1968	Dayanma süresi
Araba	210 — 220 Tl.	1000 — 1200 Tl.	1500 — 1750 Tl.	10 — 12 yıl
Kağnı	100 — 150 "	400 — 500 "	500 — 600 "	8 — 10 "
Kağnı tekeri (bir çift)	75 — 100 "	200 — 250 "	250 — 300 "	25 — 30 "
Pulluk (çift demirli)	80 — 90 "	200 — 250 "	400 — 600 "	20 — 25 "
Saban	15 — 16 "	50 — 60 "	75 — 100 "	3 — 4 "
Saban demiri	2 — 3 "	15 — 20 "	35 — 50 "	2 — 3 "
Boyunduruk	5 — 6 "	10 — 15 "	15 — 20 "	10 — 15 "
Ok	10 — 15 "	30 — 35 "	35 — 40 "	3 — 5 "
Döğen	20 — 25 "	80 — 100 "	100 — 150 "	8 — 10 "
Sürgü (taban)	7 — 8 "	20 — 25 "	25 — 30 "	2 — 3 "
Kağnı kayışı	5 — 10 "	10 — 15 "	20 — 25 "	10 — 15 "
Dingil (mazı)	5 — 6 "	15 — 20 "	30 — 45 "	2 — 3 "
Kağnı urganı	1,5 — 2 "	8 — 10 "	15 — 20 "	5 — 6 "
Büyük urgan	2 — 3 "	15 — 18 "	50 — 60 "	3 — 4 "
Sabunlağ (yağdanlık)	1 — 2 "	7 — 8 "	18 — 20 "	6 — 7 "
Övendire	0,15 — 0,2"	0.5 — 1 "	1 — 2 "	1 — 2 "
Zelve	0.25 — 0.3"	0.5 — 0.6"	1 — 1 "	2 — 3 ay
Tırpan	3 — 5 "	13 — 15 "	20 — 25 "	2 — 3 yıl
Orak	50 — 60 "	5 — 6 "	8 — 10 "	2 — 3 "
Yaba (büyük)	5 — 6 "	15 — 20 "	40 — 50 "	8 — 10 "
Yaba (küçük)	2 — 3 "	7 — 8 "	12 — 15 "	6 — 7 "
Tırmık (ağaç)	3 — 4 "	6 — 10 "	10 — 15 "	2 — 3 "
Demir dirgen	2 — 3 "	6 — 7 "	12 — 13 "	10 — 15 "
Ağaç dirgen	1 — 1,5"	3 — 5 "	5 — 7 "	2 — 3 "
Anadut (üç ağızlı dirgen)	5 — 6 "	10 — 15 "	15 — 18 "	3 — 4 "
Çeten (daldan örme, saman için)	20 — 25 "	80 — 100 "	100 — 125 "	5 — 6 "
Gözer (çeç elemek için)	1 — 2 "	8 — 10 "	15 — 20 "	7 — 8 "
Çineri (çeç elemek için)	1 — 2 "	8 — 9 "	13 — 18 "	7 — 8 "
Ağaç kürek (saman için)	0.5 — 0.6"	3 — 4 "	8 — 10 "	3 — 4 "
Kürek demir	1.5 — 2 "	8 — 9 "	15 — 20 "	2 — 3 "
Bel	3 — 4 "	12 — 15 "	13 — 15 "	3 — 4 "
Kazma	3 — 4 "	12 — 15 "	17 — 20 "	3 — 4 "
Beylik kazma	4 — 5 "	15 — 17 "	18 — 22 "	4 — 5 "
Keser	1 — 2 "	15 — 18 "	10 — 15 "	5 — 6 "
Balta	3 — 4 "	12 — 15 "	20 — 25 "	7 — 8 "
Tahra (satır)	2 — 3 "	10 — 12 "	12 — 15 "	10 — 12 "
Testere	1 — 2 "	5 — 6 "	13 — 16 "	8 — 10 "
Bağ bıçkısı	0.5 — 0.6"	4 — 5 "	2 — 5 "	5 — 6 "
Çapa	1 — 2 "	5 — 6 "	10 — 15 "	4 — 5 "
Süpürge (harman süpürgesi)	0.5 — 0.6"	6 — 7 "	7 — 8 "	2 — 3 "
Çalgı (harman için)	0.25 — 0.5"	3 — 4 "	4 — 5 "	2 — 3 "
	2133 2758	9934 12166	6295 21200	(Canlı ve cansız toplamı)

Demek ki, köylüye toprak dağıtmakla mesele çözümlenmiyor. Ayrıca, 15-20 bin liralık da donatım kredisi gerekmektedir. Türkiye'de bugün, sayıları 700 binin üstünde olan topraksız köylüyü 17 binle

(Devamı sayfa 23'de)

istanbul boğazı

BİRDEN FAZLA GEÇİT

Beş yıl kadar önce tamamlanan "Doğu Marmara Bölgesi Ön Plânı raporu", ülkede yapılmış en uyanık ve en ciddi çalışmalardan biridir. Bir başkası ise son yıllarda Bayındırlık Bakanlığı görevlilerinin hazırladığı, gizli tutulduğu anlaşılan, özetinin okunmasını işittiğimiz "Boğaz köprüsü raporu"dur. Şunu belirtmek gerekir ki, her iki çalışma da konuyu tek köprü açısından ele almaktadır.

İncelemenin birden fazla geçit açısından yapılması, bu yazının yazarının 1949'daki çalışmaları ile başlamış, 1950, 1957, 1958, 1965 ve diğer yıllardaki raporlar ve yayınlarla ortaya konulmuştur. İçinde bulunduğumuz yıla kadar böyle bir yaklaşım yaygınca kabul edilmemiştir, şimdi bile yaklaşım başlıca bu açıdan yapılmamaktadır. Nitekim yukarıda adıgeçen iki raporda dahi bu açı ele alınmamıştır. Yalnız bir-iki mimar arkadaş, son yıllarda bu açıya ağırlık vermişler, 1968'de de bu açıdan bir-iki yazı yayınlanmıştır. Oysa, tek köprü açısından incelemeler temelden yanlış olduğu gibi, köprü karşısında olan önerileri de, yaygın bir şekilde, yanlış ve çok zayıf hesaplara sürüklemektedir.

Köprü yapımı işini kurcalayanların amacı, bir veya daha fazla köprü olabilir; fakat tartışmayı tek köprü üzerinden yapmayı tercih etmektedirler. Bu arada, 1956 dan bu yana, anlaşılıyor ki, köprü işinin şehir plânlaması sorumluluğunda olduğu resmen kabul edilmeğe doğru büyük yol alınmıştır. Şimdi de anlaşılan, sıra, şehir plânlama kuramları hakkında yalan söylemeye gelmiştir. Şaşkınlıkla işittiğimiz en yeni sözler, karşıt önerileri de yanlış yollara sürüklemekte ve hâlâ tek köprü açısından söylenmekte.

Mimarlar Odası'nın mayıs 1968 başında İstanbul'da yaptığı toplantıda, uzun şerit şehir konusu ortaya atıldı. Bunun nereden geldiği, gene mayıs içinde Milliyet gazetesinde çıkan yazı dizisinden anlaşılmış bulunuyor. İşe karıştırılmak istenilen ve herhalde İstanbul'a şerit (lineer) yerleşmeyi uygun bulan yabancı "şehircilik" uzmanına Boğaz köprüsünün şerit gelişmeyi destekleyeceği söylettirilmiş. Bu tutum, köprüye karşı olanları, şimdi anlaşıldığına göre, lineer formdan şüphe etmeğe sürüklüyor. Oysa köprü, İstanbul'u, tam tersine, merkezde yoğun bir sisteme sürükleyecektir. İstanbul'a şerit formu veren unsurlar başkadır. Köprüler, yer, işleyiş ve zaman bakımından İstanbul'a merkezde yoğun bir form verecek olan hemen yegâne unsur sistemi olacaktır. Bu durum, adıgeçen 1950 ve 1965 yazıları ile açıkça belirtilmiştir. Temel trafik kuralları kontrolsuz arazi kullanışı şartlarına göre incelendiğinde bu durum kolaylıkla ortaya konulabilir.

Başka Büyük Şehirler

Büyük şehirler, gerek tatlı su ihtiyacı ve gerekse taşıt sistemleri bakımından hemen her zaman büyük su akışları veya yüzeylerine yakın bulunuyorlar. Tatlı su çekmek için büyükçe nehirlerin kıyılarına yerleşen birçok başkent şimdi sularını daha uzak alt havzalardan getirmekte ve orta çaptaki nehirleri pislik boşaltma ve taşıt ihtiyaçları için kullanmaktadır. Bu yerleşme noktaları, denize yakın ağızlarda, haliç şeklinde olabilmektedir. Haliçler de kara ortası nehir enlerinden daha geniş bulunacaktır. Su yüzeyi genişlikleri, köprü ve geçit maliyetlerinin en önemli unsurlarından biridir. Şehirlerin su parçaları ile karşılıklı ilişkileri bakımından İstanbul'a benzeyenler ve benzemeyenler var.

Boğaziçi'nde bir köprünün bir "son" mu, yoksa bir başlangıç mı olacağı üzerinde "teknik" uyarılar ve önerilerin pek iyi anlaşılmadığını gördüğümüz ve İstanbul Boğazı incelemeleri yapacak kişileri veya finansmanı henüz elimizde bulundurmadığımız ve böylece Boğaziçi geçitleri üzerinde aradığımız sayıları bilmediğimiz için bazı kıyaslamalar yapmakta fayda var.

En uç bir örnek alalım. Herhangi bir büyük şehir merkezinde bir eksen seçelim. Büyük şehirlerin merkezinde, böyle bir ekseni bir tarafından öbür tarafına geçen en az 100 kadar sokak bulunacaktır. Bu eksenin yerine bir kanal veya haliç koyarsak, kara parçası üzerinde bulunan trafik yoğunluğunu aynen devam ettirmek için 100 köprü gerekecektir. Bunların maliyeti, su yolunun genişliğiyle orantılı olacaktır. Öbür yandan ise, su yolunun mevcudiyeti böyle bir sistemden başkasının bulunmasına yol açacaktır. Bu başka "sistem", ancak bir arazi kullanış düzenidir. Su yollarının her iki kıyısına oldukça eşit sayılarda büyük nüfus yoğunlukları yerleştiği takdirde, trafik doğuran arazi kullanış sisteminin devamlı kara parçaları üzerinde bulunandan değişik olması, su yolunun çok geniş olmaması ve kara üzerindeki geçit sisteminden -eksende 100 sokak- başka olması gerekecektir. Boğaziçi'nde bir tek geçitten söz ederken, bu geçitin sokaklarla aynı görevi gördüğünü, iki yaka arasındaki ilişkileri artırarak yeni geçitler gerektireceğini, fakat Boğaziçi'nin genişliğinin fazla olduğunu ve yeni bir "concentric" yoğunlaşmanın İstanbul merkezini her şekilde ezeceğini unutmamak gerekir.

Yukarıdaki örnek, orta çaptaki nehirlerin yanında kurulmuş büyük başkentlerin durumuna benzemez değil. Dünyada, 100 - 200 metre genişliğinde nehirlerin kıyılarına kurulmuş sayısız büyük şehir var. Boğaziçi'nde köprü yapmak isteyenlerin, İstanbul'un durumunun bu şehirlere hiç benzemediğini ve benzetilmeye başlanmaması gerektiğini hatırlamaları gerekir.

NEHİR ŞEHİRLERİ

Paris'te büyük şehir nüfusunun yalnız üçte - birinin oturduğu iç kısımda -yedinci veya Thiers surları- nehir üzerinde 32 ve daha fazla geçit vardır. Aynı kısımda, her iki yakada 180 kadar sokak, nehir kıyısında bitiş yapmaktadır. Böylece, 90 kadar eksen geçişine 32 ve daha fazla köprü yapılmıştır. Bu fark, bir yandan sokak - köprü sistemi farkını ,öbür yandan belirli bir arazi kullanışı düzeninde ne kadar köprü gerekebileceğini göstermektedir. İstanbul'da bir köprü, arazi kullanışını yoğunlaştırma şartları altında yapılırsa gene 32, 15 veya 20 köprüye ihtiyaç duyulabilir. Yalnız İstanbul, bunları, Seine nehrinin 10 mislinden fazla genişlikler üzerinde yapmağa mecbur olacaktır. Maliyetler ise çok daha fazla oranlarda artar.

Büyük Paris'in ortası diye adlandırabileceğimiz kısımda ise 38'den fazla, aynı şart ve şekillerle Roma'da 21, Moskova'da 18'den az, Tokyo'da yalnız Sumida üzerinde 16 -diğer sistemlerle birlikte birkaç katı- geçit var, vb. Bütün bu şehirlerde önemli nokta, bu şehir geçitlerinin büyük köprülerden çok daha ucuza çıkmasıdır. Sistem buna dayanmaktadır. Ayrıca, bu köprü sistemleri, nüfusun iki yaka üstündeki dağılışında çok kritik sorunlar ortaya çıkarmamakta veya tek başlarına arazi kullanış sistemlerini altüst etmemektedir.

A. G.

geçitleri II

AYDIN GERMEN

"TEK KÖPRÜ" AÇISINDAN TARTIŞMALAR

Köprü lehinde öneriler, bildiğimiz kadarıyla, yalnız bir - iki yabancı şirket raporunda, bazı Bakanların demeçlerinde ve 1967'de Milliyet gazetesinde çıkmış bir yazıda bulunmaktadır.

A. Köprü yapımı lehinde öneriler:

1 — Bu tip öneriler, başlıca maliyet ve gelir unsurlarını iki aksi yönde aşırılıklara sürükleyip, tek köprünün yürür iş olduğunu kabul ettirmeğe çalışmaktadır. Başlıca iki nokta, köprünün maliyeti ve üzerinden geçecek araba sayısıdır. Yarı resmî havalı haberler, 300 milyon TL gibi, maliyetlerin yalnız bir kısmına ait ve üstelik bu kısım için bile bilerek yanlış meblâğlar öne sürmektedir. Bunlar, polemik cevap gerektirmektedir; fakat diğer uçta aynı aşırılığa düşmemek şartiyle...

2 — Çeşitli zaman ve yerlerde, Asya - Avrupa köprüsü, Türkiye köprüsü, Karayolları sisteminin tamamlanması gibi şaşırtma sloganlara gidilmektedir. Bu oyun şu noktada açıkça gözükmektedir: bütün bu kıtalararası köprüler için İstanbul şehir-içi bilgiler ve sayılar kullanılmakta, bundan sonra da kararı şehir çerçevesi bakımından sonuçlandırmaktan, öyle gerektiği için, kaçınılmaktadır.

3 — Ülke - içi yatırımlar, ülke - dışı finansman, öncelikler ve sermaye/hasıla oranları bakımından dahi kıyaslamalardan kesinlikle kaçınılmaktadır.

4 — Her türlü rapor ve bilgi gizli tutularak, bir yandan, bunlarda bulunan "olumsuz" incelemeler -De Leuw Cather raporu dahil- saklanabilmekte; öbür yandan, milyonlarca TL sarfından sonra, gerekli bilgiler elde yokken, karşı önerileri süreceklere, büyük bir şirketmiş gibi, kendi kendilerine bilgi bulmak açmazı yaratılmaktadır. Bu gizlilik ve gerekli sayı ve bilgilerin sorumlularca değil başkalarınca bulunması lüzumunu ortaya koyan bir durum, köprü projesinin TBMM'nce durdurulması için yeter sebeptir. Hükümetin bu hususta gizlilik sürdürebilmesine tahammül göstermemiz akıl alacak şey değildir.

5 — Köprünün yerinin belli olduğu ileri sürülmekte, bunun spekülâsyona yol açacağı belirtilince de, yerin belli olmadığı söylenebilmektedir. Kamu sorumluluğu ile bu derece alay edilebilmesine karşı yapılacak şeyler vardır.

6 — Bildiğimize göre, en ayrıntılı inceleme hâlâ, 1956 De Leuw Cather raporudur. Son üç yılda basında çıkmış haberlerde adı geçen "yeni" incelemelerin de çoğunlukla bu rapordan "esinlendikleri-

körfezleri ile içiçe girmiş şehirler

Temel arazi verileri, nüfus dağılışı, vbş. bakımından, "körfezleri ile içiçe girmiş şehirler" son derece çeşitlidir. İstanbul'a benzerlikleri olanlardan Stockholm büsbütün aşırı bir örnektir. Sydney daha çok "boğulmuş" bir Haliç tipidir. Rio de Janeiro ve Seattle'de ise nüfus su yolları etrafında hem yoğun, hem eşit bir şekilde dağılmaktan çok uzaktır. Ayrıca bu şehirlerde, İstanbul'da ve diğer vereceğimiz örneklerde olduğu gibi, esas kara parçasına yönelme meselesi yoktur. Böylece, en benzer durumlar Hong Kong, San Francisco, New York ve İstanbul'da bulunuyor. Bunların hepsinde yoğun topluluklar az veya çok eşit bir şekilde ayrı yakalarda toplanmıştır ve su yüzeyleri çok zaman 1 kilometre veya çok daha fazla genişliktedir. Hepsinde büyük - şehir merkezi esas kara parçasından kopuk veya kopuk gibidir. Gene hepsinde, önemli hammadde ilişkileri, kopuk oldukları esas kara parçası yönündedir: hammadde veya bütün diğer üretim ilişkileri ve faaliyetler deniz yönünde ne kadar önemli olursa olsun, bütün bu şehirlerde merkez ve nüfus yoğunluğu, deniz ilişkileri ile esas kara parçası üzerinde değil, kopuk bir kısımda birleştirilmiştir. Bu durumun geçit işini zorlaştırması gerekir. Bunların hepsinde geçit işi değişik durumlarda çözülmüştür.

SAN FRANCİSCO: En anlı şanlı asma köprüler. Bunların İstanbul'daki özenme ile herhalde yakından bir ilgisi var. Bir önemli köprü, nüfus yoğunluğu olmayan bir yöne yapılmış. Bu köprü, beklenebileceği gibi, o yönde nüfus yoğunluğunu fazla artırmamış. Buna karşılık, esas kara parçası ile olan önemli iktisadi ilişkiler var. (Burada geçitler, yoğunluğu ve eşitliği artırır.) Fakat bu ilişkilerin önemli bir kısmı uzakta, güneyde kara parçasının devamından sağlanıyor. Ayrıca, körfez üzerindeki açıklığın çok fazla olması, geçit sayısının sonsuz şekilde artmasına engel. Körfezde önemli geçit yapılmış. Yeni iki - üç geçit 25 yıldır tartışılmakta. Plânları -ve kendileri- yapılmakta. Toptan nüfus 3 milyondan fazla. Köprü sayısı sınırlı.

NEW YORK MANHATTAN ADASI: Hep su ile çevrili. Gene anlı şanlı asma köprüler. Ada, 16 milyon nüfusun tam ortasına yerleşmiş. Başlayan geçit yapımının "önü alınamamış" ve bunun sonucunda merkeze hizmet eden 60 kadar geçit var. Bunlardan 25 kadarı Boğaziçi eninde veya daha geniş yerlerde. Bunların, arazi kullanışını veya nüfus dağılışını çok değiştirme ihtimali yok. Şehir, bunların parasını zorlukla ödeyebiliyor.

HONG KONG: Ada. 4 milyon nüfus. Bunun önemli bir kısmı esas kara parçası üstünde. Hiç bir köprü yok. Yolcu vapurlarının ve yolcuların dahi sayısı az.

Görülüyor ki bu üç şehrin ikisinde, İstanbul gibi, şehir merkezi esas kara parçasından tamamen kopuktur. İstanbul'un ülke - içi ilişkileri ağırlıkla Anadolu yönündedir. Buna karşılık, şimdiki merkez karşı yakada kurulmuştur. Bu durum ya ülke yönünden, ya da, tam tersine, şehir yönünden, iki yaka arasında sabit geçitler için daima tazyik yaratacaktır.

İstanbul'da köprü yapımına başlandıktan sonra bunların sayısını sınırlı tutabilecek bir unsur şimdilik yoktur. Yakalar arası ilişkileri en az sayıda tutmak için her tedbir alındığı takdirde dahi yirmi yıl kadar sonra birkaç geçit gerekecektir. Bir yandan New York sistemine gitmek tehlikesi var, öbür yandan Hong Kong sistemine yaklaşmak imkânı. Hong Kong hem çok faal bir şehir, hem de köprü yatırımı yapmama yolu bulunmuş. İstanbul'un hangi sisteme gideceği şimdi alınacak kararlara bağlı bulunacak.

A. G.

ni" sanıyoruz. Bu rapor, kabul ediyoruz ki, her zaman ülke-içi meddahların seviyesine düşememektedir. Bu arada, 1967-1968'de gördüğümüz tutum ve iddialara tamamen karşıt olarak rapor, kötü programlamanın doğuracağı arazi değeri artışlarına dikkati çekmekte (s. 7), -malûm köprünün, trafik istek çizgileri üstünde olmadığını ortaya koymakta (s. 24)-; "Köprünün yolcu, kamyon ve otobüs çeçişleri veya sistemleri için fazla yararlı olmayacağını belirtmekte (s. 8, 50, 53)"; böylece, köprünün ihtiyaç ve hizmet karşılığı olarak yapılmadığını açıklamakta; -yüksek (70 m.) düşey açıklıkların yapımı önleyici derecede pahalı olacağını önermekte (s. 79)-; şimdiki hükümetin izler gibi gözüktüğü yolun aksine, finansman sağlanmasını zaman bakımından herşeyin önüne ve herhangi bir işin başlangıcını ancak finansman sağlanmasından sonraya koymakta (s. 87) ve gerek trafik artışındaki S iğrileri (s. 131), gerek İstanbul bölgesi üstünde (s. 156) bilimin ve tekniğin lüzum gösterdiği verilerin bulunmadığını kabul etmektedir. Bu öneriler, eski ve yeni hükümetlerin bazı safsatalarına yanaşmadığı gibi, bizim anlayışımıza göre, "köprü yapılmasa, sizin için hayırlı olur" demektedir, açık bir şekilde.

Bu rapor, Ortaköy köprüsünün özellikle çıkardığı mesafe ve zaman maliyetleri kıyaslamasını yapmaktan da kaçınmamıştır (s. 38). Böylece, bazı Türk hükümetlerinin hep örtmeğe çalıştığı noktayı, köprünün ihtiyaç yerinden çok uzak olduğunu kabul etmiştir. Sorun, fazla yol gitmenin doğuracağı masrafları zaman kazancı değerleri ile karşılaştırmaktır. İstanbul'da zaman kazancı olarak biçilen değerin 'zorlanmış' bir hesap olduğunu iddia edebilecek durumda değiliz. Fakat çeşitli iktisadî sistemler arasında elbette değer farkları olacaktır. Biz şimdi, 1980 için bazı varsayımlar üzerine bunları kendimiz hesaplamalıyız. Öteyandan, köprünün dakika hesabı ile zaman kazançlarının yanlış, eksik ve çok iyimser olarak hesaplandığı bellidir. Bunlarda birçok unsurlar eksik olduğu gibi, mevcut sokakların darlığı ve giriftliği, bunların durumunun değişeceği ve değişmeyeceği üzerinde yapıldığı belli olan varsayımlar tümden zorlanmıştır (s. 51). Bunlara karşılık, bu rapor, belli ki, ne idüğü belirsiz, ilkin Paul Bonatz tarafından önerildiği söylenen ve İstanbul'da her türlü nâzım plân özentilerinde çiziliveren "Beyoğlu çevre yolu" fikrini ülke içindeki kimselerin baskısı ile kabul etmiştir (s. VIII ve passim). Bütün proje, bu anlamsız ve yanlış tanımlanan yolla içiçe kaynaşmıştır. Bunun dışında, De Leuw Cather, "....ama, köprünün yapılması da bizim için hayırlı olur" der gibi gözükmektedir. Bütün proje hesaplarını 40 yıl vâdeli, yüzde 4 faizli (s. IX) yabancı finansmana dayandırmak bir yandan büyük bir aldatmaca, öbür yandan bir "akıllılık"tır. Köprünün Boğaziçi için yapıldığı 2. sayfadan itibaren kabul edilmekte ve Boğaziçi dışındaki mevcut ihtiyaçları karşılamıyacağı, ancak yenilerini doğuracağı ve bundan bazı çıkarlar beklendiği anlaşılmaktadır. Araba vapurları bugünkü trafik doğurucu kullanışlara yakıştırılmakta, fakat, gerekli yollar açılamıyacağından, köprünün mevcut kullanışlara yakışmıyacağı belirtilerek (s. 2), bir defa daha köprünün mevcut ihtiyaca karşılık olmadığı itiraf edilmektedir. Bundan sonra rapor, derhal, Türk hükümetince gösterilen iki yerin kıyaslamasına atlıyarak, 'geçit incelemelerinin en önemli ve en uzun kısımlarını tamamen havada bırakmakta'dır (s. 2). Köprü için bir trafik "canlandırma" katsayısı kabul edilmekte (s. 7), bunu bilen uzmanlar, bütün raporda bir yeni - trafik - doğurma katsayısını tüm unutmaktadırlar. Tünel girişlerinin, hizmet edilecek sahaları birkaç yüz metre daha ileri geçmesini öne sürerek tünelleri reddetmekte (s. 44) ve bunun sonucunda köprü girişlerini 10-12 defa daha uzağa yapmaktadırlar. Kuzeyde bir köprünün şehir-dışı trafiğe ve yeni gelişecek mahallelere 'daha iyi' hizmet edeceğini belirterek, bir defa daha (s. 44), köprünün mevcut olmayan şeylere hizmet edeceğini ve mevcut ihtiyaçlara etmiyeceğini kabullenmektedirler. Birçok veri arasında, istimlâk değerleri de çok 'zorlanmış'tır (s. 92 vb). Salıpazarı ve Haydarpaşa bölgeleri için yanlış bilgi üzerine yanlış şehir plânı değerlendirmesi yapılmaktadır (s. 109). İstimlâk giderleri toplam verildiği halde, şirket uzmanlarına yolun geçtiği yerlerde kamu arazisinin yeri ve genişliği hakkında bilgi verilmediği açıklanmaktadır (s. 120). Bu açıklama, bütün istimlâk hesaplarını boşa çıkarmaktadır. Şirket, finansman için, açıkça arazi spekülâsyonu teklif etmektedir (s. 120). Rapor, Türk kamu fonlarının kullanılışı üzerinde tavsiye ve önerilerde bulunarak, Boğaz köprüsünün yapım tarihinin öne alınması yollarını araştırmaktadır (s. 148). Böylece, Türkiye'de köprü isteyenlerin ve onlara uzmanlık eden yabancıların, köprü için kendi hesapladıkları yapım yılından daha önce başlamaya razı olabilecekleri, bunu istedikleri ve bundan birçok çıkar bekledikleri açık bir şekilde söylenmektedir. Çevre yolunun hem mevcut trafiği serbestleteceği, hem de yeni mahalleler geliştireceği açıklanmaktadır (s. 150). Bir köprü için yeni mahalleler geliştirmek amacı! Böyle gelişmeler, köprü olmadan, başka yerlerde de olabilir. Çevre yolunun şehir merkezinde hiçbir rahatlama getirmiyeceği, raporun trafik istek çizgileri haritalarından da bellidir. Ayrıca, herhangi bir rahatlama, adıgeçen mahalle gelişmeleri olduğu gün ortadan kalkacaktır. Rapor, "Şekil 18" de ve "S. 163"te, haritada gösteremediği muğlâk Batı Yakası sanayi sahası teklifleri yapmaktan çekinmemekte ve geçici (interim) kullanışlar fikri altında gizlenerek, köprünün Üsküdar'da ve Beyoğlu arkalarındaki etkilerini yok bilmektedir.

7 — Malûm köprü projesini destekleyen, fakat bunu bir inceleme çerçevesi içinde yapmaya çalışan yazılar ancak birkaç tanedir. Karşı görüşteki yazıların bir kısmında olduğu gibi, bunlarda ileri sürülen iktisat, yapı mühendisliği, trafik kuralları, finansman, maliyet ve şehir bünyesi önerileri ülke için utanç verecek seviyededir. Bunlar, Türkiye'de akademik çevreler adına söylenmiş olmaktadır! Gene de, bunların yalnız bir tarafları üzerinde duralım: Köprü çığırtkanlığı yapmak üzere sayılarını ve bilim verilerini içinden çıkılamaz derecede birbirine karıştırmak...

Bir yazar, 650 metre orta açıklıklı köprü için hesaplanmış maliyeti 1000 metre orta açıklıklı bir köprü için kullanmaktan hiç çekinmemekte; şuradan buradan toplanmış dolar meblâğları ile İstanbul köprüsünün maliyetini vermeye çalışmaktadır. Gene, 1960'ta yapıldığını söylediği bir incelemenin sonuçlarını 1966 fiyatları ile verdiğini iddia etmektedir. Malûm köprüden, yerine ve gereğine göre bazan dört şeritli, bazan iki şeritli olarak söz açmaktadır. Bundan sonra da altı şeride çıkartılması gerektiğini ileri sürmekte, fakat maliyet verilerini eskisi gibi bırakmaktadır!

Gene aynı yazar, sanki kendisi devlet adamı imiş gibi, İstanbul köprüsünü her yerdeki köprülerden daha avantajlı bulmaktadır. Bunun sonucunda da, "üç kere daha geç kalınmış olmak" gibi dikkate değer bir kavram ortaya atmaktadır. Dış kredi toplamı ile toplam inşaat maliyetini biribirine karıştırmakta; iç finansmanın dahi yabancı banka kredilerine bağlanması fikrini ortaya atarak, devleti yükten kurtarmaya çalışmaktadır. Bunu savunan kişi, aynı yerde köprü gelirlerinin çok fazla olduğunu ve amortismanın çok çabuk yapılacağını ileri süren kişidir! Anlaşılan bu zat, kendi hesaplarını temel alırsak, böylece, devleti yükten değil, gelirden uzaklaştırmağa çalışmaktadır.

Bu cins yazılarda yabancı finansman 'şartları'ndan, borç veya kâr transferlerinden hiç söz edilmemektedir. Köprünün Türk lirası ile gelir getirici olabileceği yıllarda dahi gelirlerin yabancı para ile dışarı transfer edilmesinin bambaşka bir bütçe içine gireceği ve Türkiye'nin bunu ödeyemiyeceği gizlenmektedir.

Gene aynı yazar, bugünkü tıkanıklıktan bahsetmekte; daha sonra köprünün gelir getireceğini savunmak için, trafiğin, tahminlerin 'çok' üstünde olacağını belirtmekte; o vakit ortaya çıkacak yeni tıkanıklığı tüm unutmaktadır. Bütün bunlardan sonra köprünün incelemeleri, gelirleri, gerekleri, yararları ve ihtimalleri üzerinde gerçek-dışı iddialarda bulunarak, "Asma köprü şart!" yargısına varmaktadır. Başka yerlerde ve başka önerileri cevaplandırmak üzere de, birdenbire unutup, "Ortada hazır bir fon mu var?" demektedir. Daima yabancı ülkelerden örnek verildiği ve köprüden alınabilecek geçiş ücretleri 'ortalaması' -ki bu sayı, finansman iddialarına temel teşkil etmektedir-, 46 veya 35 TL olabildiği halde, bu ücretler yabancı ülkelerdeki durumlarla kıyaslanmamaktadır.

Köprüyü savunan bir-iki yazının ve yarı resmî havalı haberlerin seviyesi ve muhtevası böyledir.

Hasan Hüseyin

★

KAVEL

(Genişletilmiş ikinci baskı)

İsteme adresi:

Hasan Hüseyin - PK. 131, Ankara

Kemal Karatekin - İstanbul

TÜRKİYE'DE GREVLER III

GÜL YAZGAN

1 — 1963 GREVLERİ

Kavel Grevi

29 Ocak 1963'de, İslimye'deki Kavel Kablo Fabrikasında çalışan 220 işçi, fazla mesai yaptırıldığı ve ikramiyenin eksik verildiği, sendikalarından ayrılmaları için baskı yapıldığı, birçok arkadaşlarının işten atıldığı gerekçesiyle, tezgâhlarının başında durarak oturma grevi yaptılar. Fabrika Müdürü, işçilerin grevini basından saklamak istedi, elektriklerin ârızası nedeniyle işçilerin çalışmadıklarını söyledi.

Grevin beşinci gününde, 170 işçinin iş akitleri, işbaşı yapmadıkları gerekçesiyle feshedildi. Bunun üzerine işçiler, fabrikanın önüne çadır kurarak fabrikaya kimseyi bırakmak istemediler.

Türk-İş ile işveren temsilcileri arasında hiç bir anlaşma yapılamıyordu. Nihayet Bakan işe elkoydu, işçilerle işveren arasında bir protokol imzalandı. 12 şubatta işçiler, protokol meselesinde işverenle ihtilâfa düştüler, yeniden grev kararı aldılar. İşveren de fabrikasını kapattı. İşçiler, polis kordonu altındaydılar. Polis ile işçiler arasında çatışma oldu, 9 işçi yaralandı. Emniyet âmiri, tabancasını çekerek, işçileri çalışmaya zorladı, "Komünist bunlar, hepsini dağıtın!" şeklinde, kıkırtıcı sözler sarfetti. 28 işçi aleyhine dâva açıldı, 3-4 yıl ağır hapisleri istendi. 14'ü tutuklandı. İşverenin tutumu ise, Sarıyer Savcılığınca lokavt sayıldı.

Grev, 35 gün sürdü.

Kavel Kablo Fabrikası işçilerinin bu grevi, 1963 grevlerinin öncüsü durumundadır. Örneğin, 29 ocaktaki grevden sonra, 11 haziran 1963'te, 6 işçinin işten çıkarılması üzerine işçiler yeniden greve gittiler.

Kavel Grevi iki bakımdan önemlidir: işçilerin azimle ve büyük bir cesaretle haksızlığa karşı direnmeleri ve Grev Kanunundan önce yapılmış olması. Bundan önce yapılan grevler de kanunsuzdur. Fakat Kavel Grevinde farklı olan nokta, işçilerin Anayasadan aldıkları hakkı kullanmış olmalarıdır.

Fargo Lâstik Fabrikası Grevi

1963'ün en önemli grevlerinden biridir. Fargo Lâstik Fabrikası işçileri, işverenin işi tatil etmesini lokavt saydılar ve bunu protesto amacıyla, o zamana kadar görülmemiş bir greve gittiler (7 haziran 1963). 83 kadar işçi, toplantı için geldikleri salona kendilerini kapattılar ve haklarını elde edinceye kadar oradan dışarı çıkmıyacaklarını bildirdiler. Fabrikadan 600 bin liradan çok alacakları vardı ve lokavt kanunsuzdu.

Grev 13 gün sürdü. Lâstik-İş Sendikası Başkanı Rıza Kuas da işçilerle beraberdi. 13 gün sonra, 13 fabrika ile 3500 işçi arasında toplu iş sözleşmesi yapıldı.

Grev ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu kabul edilmiş, fakat yürürlüğe girmemişti.

Fargo Grevi, kanun yürürlüğe girmediği halde, toplu iş sözleşmesini uygulayan ilk grevdir.

275 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonraki dönemde yapılan grevler:

13 Kasım 1963

Zeytinburnu Bozkurt Mensucat Fabrikasında çalışan 300 işçi, toplu iş sözleşmesi uzadığı ve hakları alınmadığı için, müzakereler devam ederken greve başvurdular. Ertesi gün, 1000'e yakın vardiya işçisi de işbaşı yapmadı. Teknik Mensucat İşçileri Sendikası Genel Sekreteri, Sendikanın grev hakkının doğmadığını söyledi, işçileri çalışmaya davet etti. Fakat işçiler, sendika dışından işçiler olarak greve devam edeceklerini bildirdiler. Türk-İş I. Bölge temsilcisi, işçilerin kanunsuz grev yaptıklarını ileri sürdü. Türk-İş, grevi desteklemiyordu.

1053 işçi hakkında, Grev ve Lokavt Kanununa aykırı hareketten dâva açıldı. Ayrıca, 500 lira ağır para cezası istendi.

Üç gün süren kanunsuz grev sonunda protokol imzalandı, grev son buldu.

7 Kasım 1963

Bursa Belediye taşıt işçileri, ilk kanuni grevi yaptılar. Grev, Bursa Motorlu Taşıt İşçileri Sendikası tarafından uygulandı. Vilâyet, özel teşebbüse ait şehirlerarası otobüsleri çalıştırmaya, grevi kırmaya teşebbüs etti.

Yirmi gün süren grev, Belediye ilgilileriyle sendikacılar arasında yapılan toplu iş sözleşmesi sonucu durdu.

11 Kasım 1963

Trio Plâstik işçilerinin grevi. Lâstik-İş tarafından işveren, toplu iş sözleşmesine davet edildi. İşveren gelmedi. Bütün kanunî başvurmalara ve Sıkıyönetim Komutanlığının çağrısına karşın işveren, toplu sözleşmeye gelmemekte ısrar etti.

11 kasımda grev uygulamasına geçildi, 50 işçi greve katıldı. İşveren, Zeytinburnu Savcılığına başvurarak, Bölge Çalışma Müdürlüğünün, grevin kanunsuz olduğuna dair karar suretini gösterdi. Savcı, yetkisiz olduğu halde, karara uydu, Lâstik-İş Sendikası Başkanı Rıza Kuas'ı, tutuklanması talebiyle mahkemeye sevketti.

Grev, 28 gün sürdü.

İşverenle anlaşmaya varılmasına karşın, grevin kanunsuz olup olmadığı yolundaki dâva tam iki yıl sonra karara bağlandı: grev kanunî idi.

Trio Grevi, Savcıların, Çalışma Müdürlüklerinin, işverenlerin tutumu ve mahkeme kararı yönünden oldukça önemli bir grevdir.

Aynı tarihlerde, Kartal Maden-İş Sendikasına bağlı 323 işçi greve gitti. Greve polis karıştı, Fabrika önünde yalnız grev gözcülerinin bulunabileceğini, toplantı yapmaya hakları olmadığını bildirdi. Durum, Sıkıyönetim Komutanlığına duyuruldu. Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy ve dört sendikacı tutuklandı. Olay, dış basında da yer almıştı.

1963'ün sonlarına doğru Ataş rafinerisinde de işçiler, ücret talebi ile greve gittiler. Sendika, Şirketi, Grev Kanununa aykırı hareket etmekle suçluyordu. Türk-İş ise grevi, aşırı ücret istenildiği gerekçesiyle desteklemedi. Onuncu gününde grev, şiddetini kaybetti. Bakanlar Kurulu 30 günlük bir geciktirme kararı aldı, grev son buldu.

Gelecek sayı :
1964 yılı grevleri

Okudunuz mu ?

HO Şİ MİNH. Yazan: Jean Lacouture. Çeviren: Şerif Hulûsi, Payel Yayınları, Büyük Devrimciler Dizisi. 12.5 Tl.

BATI UYGARLIĞI VE BİZ. Prof. Nurettin Şazi Kösemihal. AK Kitabevi. 750 Kuruş.

OSMANLI TARİHİNİN SOSYAL BİLİMLE AÇIKLANMASI. Mehmet Ali Şevki. Elif Kitabevi Yayınları. 18 Tl.

DÖNER DOLAPLARDA. Kerim Aydın Erdem. Bütün Türkiye Yayınevi. 3 Tl.

MUSA EMMİ. Süleyman Şimşek. Şimşek Yayınları. 10 Tl.

TARİHTE VE GÜNÜMÜZDE MASONLUK. Yazan: Paul Naudon. Çeviren: Samih Tiryakioğlu. Varlık Yayınları.

AMERİKAN KOMÜNİST PARTİSİ. Derleyen: Ahmet Angın. Habora Kitabevi Yayınları. 7.5 Tl.

EKONOMİ POLİTİK. Yazan: P. Nikitin. Çeviren: Hamdi Konur. SOL yayınları. 10 Tl.

NÂZIM HİKMET ÜZERİNE (Nâzım Hikmet'in Şiirlerinde Dünyagörüşü olarak Diyalektik Materyalizm). Zühtü Bayar. Habora Kitabevi Yayınları 3 Tl.

NÂZIM HİKMET'İN SANAT GÖRÜŞÜ

zühtü bayar

YENİ BİR BAKIŞ AÇISI

1848 yılı, insanlık tarihinde ender önemli tarihlerden biridir. Belki de bir çağın başlangıcı olabilirdi bu tarih... Tarihsel maddeciliğin bulunduğu, diyalektik mantığın (diyalektik materyalist mantık) ilk kez bütün boyutlarıyla tamamlandığı, emekçi sınıfının ilk kez bilinçle başkaldırdığı bir tarihtir bu. İnsana, topluma ve evrene yepyeni bir bakış açısının, yepyeni bir yorumun filizlendiği tarih...

1848'den bu yana bütün bilimler alanında büyük bir dalgalanma oldu. Tıpkı yeniden doğuş (Rönesans) çağının başlangıcında olduğu gibi; insan, doğa, toplum ilişkileri yeni verilerle, yeniden gözden geçirildi. Toplumsal olaylara -bu arada toplumsal bir etkinlik olarak sanata da- bakış açısı değişti. İnsan, dünyada bulunmasının ne anlam ifade ettiğini, toplumsal yaşayışın ve bunun yeniden düzenlenmesinin gerekliliğini daha derinlemesine kavradı. Kişi, o zamana değin kavuştuğu yorumlardan daha değişik, daha derin anlamlı bir vurgu taşıyan gerçekçi bir yoruma kavuştu. Marx'çı dünyagörüşünden hareket ederek varılan bu yoruma göre; insan, ne antik çağ filozofunun dediği gibi "üretken bir köle", ne Ortaçağ tomizminin öğütlediği gibi, büyük ve sonsuz ruha katılmak için bu geçici dünyada acı çeken bir ruh parçası, ne de Ondokuzuncu yüzyıl spritüalistlerinin açıkladığı gibi maddesel evrende evrimi için sıra bekliyen bir ruhtu. Diyalektik materyalizm, Ondokuzuncu yüzyılın önemli bir dilimini derinlemesine etkilemiş olan **Hegel**'i de aşmış ve şu tanıma varmıştı: İnsan, belli maddesel koşullar içinde yaşayan, yaşarken tarihi yaratan ve hem kendini, hem de çevresini (doğayı) değiştiren, tarihsel ve toplumsal (sınıfsal) dilimi gösterilebilen somut bir varlıktı. Ve bu açıdan görülen insan - varlık da içinde yaşadığı çağın koşullarına uygun düşmekteydi.

Tarihsel maddeciliğin (Materialistic Conception of History) çağdaş yorumu, çağdaş sanat kuramında kökten değişiklikler yapmıştır. Sanatın ve sanat yapıtının toplumsal ve ideolojik (sınıfsal) çözümlemeleri, sanat yapıtının, sanatsal (estetik) eylemin yanısıra ikinci ve önemli bir eylemi de beraberinde sürüklediğini göstermiştir. Sanatsal eylemle koşut ve içiçe geçmiş bu ikinci eylem, bir sanat yapıtının yaratılması ve sanat alıcısına iletilmesi sırasında kendini bütünüyle duyuran sanatın toplumsal işlevidir (fonksiyonudur).

VE NÂZIM HİKMET

Nâzım Hikmet'in sanat anlayışı çağdaş toplumsal gerçekçiliğin ilke ve verileri üzerinde yükselir. O, sanatı, **Praxis**'in bütün boyutlarını kavrayan bir bütün olarak anlamaktadır. Nâzım Hikmet'e göre prâtik insan etkinliğini bir bütün olarak kavrayan sanat, kesin bir başarı kazanabilmek için konularını gerçek hayattan, yani praxis'ten almalıdır (1). Bu, elbette, bir sanat yapıtının, kesin bir biçimde, konularını ille de yaşanmış olaylardan çıkarması gerektiği anlamına gelmez. A-

3 Haziran 1963... Büyük Türk ozanı Nâzım Hikmet, beş yıl önce bugün ölmüştü. Beşinci ölüm yıldönümünde onu, kendi şiiriyle anıyoruz.

İstanbul'da, Balıkpazarı'nda, Bir Meyhanede Bir Hapisane Mukayyidi

"— Yanarak,
yanarak parmakları şerrârelerden
insan yüreklerine dokundu bu elleri
yirmibeş senedir
yani bir rubu asır
hapisane kaleminde mukayyit kulunuzun...
İnsanoğlunun ömrü
belki lüzumundan fazla kısa
belki lüzumundan fazla uzun...
Bir tek daha içelim...
"Ağlamaktan,
ağlamaktan yine zehroldu şarâbım bu gece..."

Kalktı Bebek tıramvayı Eminönü'nden.
Zifiri karanlık Balıkpazarı.
Meyhanenin camlarına yağmur yağıyor...

"— Rûhum,
havâda yaprağa döndürdü rûzigâaar beni..."
Muallim Naci merhum...
Bu hâyı huy
bu hâyı huy neden
Ve insanlar neden dolayı
şu tabakta yatan uskumru gibi mahzun?
Kıyamet günü
bir suali var Ezraile
hapisane kaleminde mukayyit kulunuzun...
Bir tek daha içelim...
Hiç adam asılırken gördünüz mü?
Yarın bir tane asacağız,
şafakla
şafakla beraber...
Abdülhamid
atardı Tıbbiye talebesini
Sarayburnu'ndan.
Akıntı götürmüş çuvalları
bulamadılar...
Çok adam
çok adam asıldı Hürriyette...
Eskiden köprü başında asarlardı,
bunu Sultanahmet'de...
Yağmur dinmezse ıslanacak...
Bir tek daha içelim...
İstanbul şehrinin yoktur menendi.
"Âdemin
âdemin canlar katar âbuhavâsı cânına..."
demiş,
demiş şair Nedim efendi..."

ma böyle bir sanat çalışması, Nâzım Hikmet'in konuşma, yazı ve mektuplarında sık sık kullandığı **Aktif Realizm** (Etkin Gerçekçilik) kavramına sanatçıyı daha da yaklaştırır.

Nâzım Hikmet, kendi sanat anlayışını kurarken, Ondokuzuncu ve Yirminci yüzyılın bir dizi önemli sanat kuramcısından yararlanır. **Çerniçevski, Biyelinski, Plekhanof** ve **Lunaçarski**'yi çok iyi bilir Nâzım Hikmet. Bu yazarların, sanatın sosyal olaylarla olan ilintisini ortaya koymalarını; **Gorki, London, Mayakovski** gibi büyük edebiyatçıların bunları sanat düzeyinde işleyerek inceltmesini ilgiyle izler. Bir yazar ve bir edebiyatçıdan, bazı çevre ve kimselere göre çok şeyler bilmesini ve yapmasını diler. **Memet Fuat**'a yazdığı mektuplardan birinde, **"Ludwig Feurbach Ve Klâsik Alman Felsefesinin Sonu"** adlı yapıtı her edebiyatçının kesinlikle okuması gereken bir kitap olarak niteler (2). Nâzım Hikmet'e göre çağdaş yazar, sanatın toplumsal ilişkilerle olan bağıntısını anlıyabilmiş; sanatı, dünyayı değiştirmeye yarıyan bir silâh durumuna sokabilmiş olan yazardır.

Sanat, toplumsal hayatın dışında bir yerde; gökyüzünde, ya da Parnasse dağındaki altın tahtında değildir. Sanat, toplumsal hayatın ve toplumsal insanın içinde, arasındadır. Sanat, üretim süreci ve üretim ilişkileri sırasında ortaya çıkan somut gerçekler tarafından koşullandırılmış olan insanın somut bir çalışmasıdır. Ve o, toplumsal niteliğinden muz kabuğu soyar gibi soyutlanarak ele alınamaz.

Nâzım Hikmet'in, kendi dünyagörüşüne bağlı olarak geliştirdiği bu sanat anlayışı, kendini, yazarın bütün yapıtlarında enine - boyuna gösterir. Yapıtlarından birteki bile bu anlayışın, bu yorumun dışına düşmez. Bir sanatçı, bir okuyucu olarak da, sanat yapıtlarına, **bu anlayışla biçimlenmiş bir eleştirisel tutum**'la yaklaşır. Yine **Memet Fuat**'a yazdığı mektuplardan birinde şöyle der:

> **Bak oğlum, ben bir yazı okurken, ister ilim yazısı, ister şiir, edebiyat, hikâye, roman falan filan olsun, kendime şunu sorarım : Ne diyor, dediğini nasıl diyor? Bu iki sorudan birincisi temeldir. Fakat her ikisi bir birlik olmalıdır. Yazıyı okuyup bitirdikten sonra da bu iki sorudan mürekkep tek soruma aldığım karşılığa göre hükmümü veririm. Bu fena bir ölçü değildir sanıyorum, sana da tavsiye ederim (3).**

Nâzım Hikmet'in bu düşüncesi, somut sanat yapıtlarının değerini bulup çıkarmakta kullanılan en geçerli yöntemdir. Bu yöntem, yazarın kendi yapıtlarına uygulanaçak olursa, bunların toplumsal hayatla birlikte, aynı toplumasl koşullar tarafından durumlandırılmış bireyin ruhsal derinlik ve zenginliklerini de çok yönlü yansıtan başarılı birer sanat yapıtı oldukları görülür.

---

(1) Resimli Ay, Nisan 1929
(2) Yeni Dergi, S. 35, s. 100
(3) Yeni Dergi, S. 35, s. 98

pir sultan abdal

Yürü bre Hızır Paşa,
Senin de çarkın kırılır!
Güvendiğin padişahın,
O da birgün devrilir!

PİR SULTAN

bir zara ikindisi çömelir o tepelere
bölerek soğuk bir tavşanın karanlığını
toprak damlı yalınca dağ evlerine
kanat alır küçük suların bulutları
belki de güneşlere döner çiçekli bir dal
aslında yaralı bir sivas şiirinde solur
pir sultan abdal

ne kadar büyüse de şafağın karanlığı
salt sakar bir sansar yürür sessizliğe
çizer gibi olur eski hitit anıtlarını
beyaz menevrekler üstüne kan - kına
ve bir dalöğlende konuşulur bazlamadan
büyük ağıtlar için ya da şayaklar için
başlatılır kent sularının kahramanlığı
toprağın derisinde her tanrının günü
oysa geçer o geçitlerden yayan - yapıldak
bir özgürlük sürgünü gibi kararlı
k ı z ı l ı r m a k

ne de çok bu sürek avcıları
buluşamamışlar pir sultan'ın otağında
ve başlamış haziranın bitmiyen sesi
güzellemelere sunulu bir kentin göğüne
üç bulut gelip oturmuş güneyden
çıkınlarında kartaca yazılı bir filinta
bu yüzden bir tayın ıslak soluğu
doğuda belki de zara'nın yakınlarında
ilk bir kadının bilinmiyen ülkesidir
kırkikindi yağmurlarının uğramadığı
ve çoban ateşlerinin bazan yandığı
kuşkunun bir elyazması olduğu yerde
kekeme türküler adanır ağlıyanlara
ve sonra eğilir iğdiş bir gece
bozgundaki kaçaklara

ve büyük sularında pir sultan abdal'ın
yalnızlığı bölüşmek var nice aşkları
çünkü aşkların arabistanı olmuyor
bir kurşun çalımı uzaklarda bile
gökdurağı başlıyor pupa - yelken
hem alıcı bir kuş oluyor öfke
sabahlardan gelen
yani ala bozlak bir güz ikindisinde
habire pir sultan abdal'dan konuşmak

abdülkadir bulut

nasıl yazıyorlar?

Düzenleyen :

Ahmet Köklügiller

Sami N. Özerdim

Yazılarımı çabuk, kolay, aşağı yukarı 1950'den sonra karalama yapmadan, gece ya da gündüz, evde ya da çalıştığım yerde, yeni klâvye dışında hemen her makinada, yalnız başıma ya da başkalarının yanında, önceden hazırlanarak ya da makinaya oturduğumda düşünmeye başlayarak yazarım.. (Bu kolaylığı, hâlâ kurtulamadığımız sobalı evlere borçluyum. Kendime bir oda ayıramayışım, kış gecelerinde çoluk çocuk yemek masasında çalışmak zorunda oluşumuz ister istemez beni her yerde yazmaya alıştırdı. Hâlâ da çalışma masam ancak yatak odasının bir kıyısındadır. Çalışmalarımı çoğunluk yemek masasında yaparım.)

Bir sanatçı değilim, bibliyografya-biyografya-kronoloji gibi araştırmayı gerektiren çalışmalarım dışında, günün sorunlarından aldığım esinle, izlenimlerle yazan bir günlük yazarım. Yazılarımın yarına kalması söz konusu değildir. Konunun bugünden alınmış olması, onların okunmasını sağlayan ögelerden biri sayılır.

Makina üzerinde düşünmeye alıştım. Yazı yazmak istediğim zaman, makinanın başına geçer, kendimi tuşların akışına bırakarak yazarım. Ama, birçok yazılarımı, yolda yürürken, yatağa girdiğim zaman uyuyuncaya değin geçen süre içinde, hattâ karşımdaki bir olay anlatırken onu unutup daldığım anlarda tasarladığım olur.

Yazdıktan sonra en az iki kez okuyup düzeltmeler, çıkarmalar, eklemeler yaparım. Kimi zaman, birkaç sayfayı atıp yeni paragraflar yerleştirdiğim de olur. Yayınlamadığım yazılar da vardır. Yazımı gönderdikten sonra, dergiye mektup yazarak birkaç tümcenin çıkarılmasını istediğim de olağandır.

Çok küçük, kırıntı diyebileceğimiz anılarım belleğimde kalır. Bu, belleğimin güçlü olduğu anlamına gelmez. Nedense, kimi küçük olaylar belleğimden silinmiyor. Bunlar yazılarımda çok işime yarar. Başlangıç ya da arasöz olarak kullanırım bunları.. Karşımdakinin anlatırken verdiği, sokakta rastladığım, ya da gazetede gördüğüm bir olay, bir izlenim, bir küçük düşünce parçası bana konu verir. Her gün, küçük fıkralardan meydana gelecek bir yazı dizisi tuttursam yürütebileceğim. İşlerimin çok çeşitli olması beni günlük yazmaktan alıkoyuyor. Galiba en uygun tür bu olur benim için..

Bibliyografya - biyografya - kronoloji çalışmalarında ise çok titizlik gösteririm. (Yine de yanlışlar kalabiliyor yazılarımda..) Geçenlerde eski bir İran hükümdarının ölüm tarihini bulabilmek için bütün ansiklopedileri karıştırdığımı, daha nereleri arayabileceğim diye günlerce belleğimi yorduğumu, ama sonunda hiç umulmadık bir yerde aradığımı bulduğumu örnek olarak söyliyeyim. Büyük ansiklopedilerin bile ihmal ettiği bir tarihi, Türkçe bir ansiklopedik sözlüğe koymayı kâr sayıyorum. Bu yüzden de evimde, zarflar dolusu bilgi biriktirme çabasındayım. Gazetelerde ölüm haberleri, ilânları gözümden kaçmaz; bunları tarar, keser, zarflarına yerleştiririm. Sağlığında bir şeyler yapmış olan kimsenin, ölümünden sonra bir gazete ilânında unutulmasına razı olamam.

Yarına bırakacak yazım olmayacak belki; ama, derlediklerimi bırakacağım için yine de bir şey yapmış sayıyorum kendimi.

Fikret Otyam

Takarım daktilo makinasına kâğıdı. Şu anda yaptığım gibi.. Çalıştığım gazetede (Cumhuriyet gazetesi Ankara Bürosu'nda - A.K.) telefonlar çalar, radyo bir yandan ajans haberlerini verir, yahut gürültülü bir müzik!. Satıcılar, sokakta bağırır.. Eğer bir otomobil acı fren yaptıysa, kalkar bakarım pencereden, kaza mı diye. Sonra devam ederim yazmakta olduğum konuya.

Hergün ortalama beş altı sayfa haber yazarım, belki bundan olacak, sıkıntı çekmem yazarken, on yedi yıldır devam ediyor bu..

Röportajlarımda biraz sıkıntı çekerim, başlarken. Bilirim ki, daha ilk cümlede okuyucuyu onikiden vurmak gerekir, yüreğinden. İşte o ilk cümle, konuya giriş, kimi zaman kafamı kurcalar, devamlarını bilmem amma, açıkça belirteyim bütün röportajlarımın ilk cümlelerini severim. Bugün 28 Aralık 1967 perşembe. Saat 19.17... Arkadaşım Orhan Duru, Parlementodan telefon etti ve Senato toplantısına ait haberin devamını yazdırdı. Onu başka bir makinayla yazdım, bu ara telefonla İstanbul'u aradım, haberi merkeze yazdırmak için ve şimdi devam ediyorum.

Gazetelerde küçük memleket haberleri, toplumu ilgilendiren bir konu, bir olay, işte yazılarımın temeli. İlgi duyduğum, yahut beni çeken haberi okurken bir yandan da yol hazırlığı için eşime telefon ederim. Gerekli araçlarım her an hazır durumdadır.. Yol boyu kafamda döner konu, şurasını şu yönden, burasını bu yönden alırım derim, tasarlarım kafamda.. Olay yerine gittiğim zaman konunun ta içine düşmüşümdür. Bazen çok tatlı rastlantılar da olur, keyiflenirim. Bir keresinde Kara Tohum Topalları röportajım için, bir fotoğraf düşündüm.. Koltuk değnekli, genç ihtiyar on, onbeş insan ardı ardına yürüyor, bir tepede, bir ışığa karşı çekilmiş bir fotoğraf.. Gazetede yazının ilânları için bu fotoğrafı kullanırım demiştim.. Gel gör ki, Anamur'un dağ köylerinde deli danalar gibi dolaştım, koltuk değneğiyle yürüyen bir kişi bulamadım!. Bütün düşlerim yıkıldı!. Bir yandan da olmadığına sevindim.

Yazarken çok sigara içerim, buna içmek değil de dostum William Saroyan'ın dediği gibi, "yemek" demek daha doğru olur. Eğer, kazaen evde yazıyorsam büyük fincanla kahve içerim. -eğer varsa tabii- Çalışırken halk türküsü dinlemeye bayılırım. Uzun havalar, bozlaklar, hoyratlar.. Yani yanık havalar... Bazen bakarım türküden güzel bir deyiş, yazının ortasına lök gibi oturur..

Röportajlarımı; çok sevdiğim, inandığım, güvendiğim dostlarıma okumaya bayılırım. O'nların aynı düşüncede olup olmadığını bilmem ama, ben pek keyiflenirim. Çoğu kez, birer ikişer kadeh rakı attıktan sonra okumayı severim. Bu ağıma en çok, ressam arkadaşım Orhan Peker ve Orhan Kemal düşer!. Hele Peker!. Çoğu kez o zorlar beni, anlar kıvrandığımı da ondan.

Eğer tek röportajda birisiyle dalga geçeceksem, keyifli bir anıma vurursa, yazarken bol bol gülerim, bürodaki arkadaşlarım merak ederler, dikilirler kafama, onlar da güler, onlar güldükçe azıtırım. Tabii, şefimiz çoğu zaman "şurasını biraz hafiflet" der.

Orhan Duru'nun Parlementodan yazdırdığı haberi İstanbul merkezine yazdırdım ve sekizinci sigaramı yaktım!

Radyoda bir türkü:

"Ne kadar çok otursak sonu gitmektir,

Dostlar safa ile gönderin bizi" diyor.

Kalın sağlıcakla, hal böyle böyle...

Kemal Bilbaşar

Özgürlük için savaşsa bile, yazar hiç bir zaman özgür olamaz. Çağına, özlemlerine göre bağlılıkları değişir. Ben ilkin şiirlerimi sevgilimin tutkusuyla yazdım. Baharı, güzü, kampı, kışlayı, sokağı, feneri, limanı, mendili bahane ettim. İlk hikâyelerimi kaleme alırken de tek endişem, sevdiklerimin, saydıklarımın beğenisini kazanmaktı. Zaman ilerleyip de edebiyat çevrelerine girdikten, halk için yazmaya başladıktan sonra kaygular dallandı, budaklandı: Toplumculuk amaçlarını gerçekleştirme kayguları, siyasal iktidarın yıldırımlarını çekme kayguları, yazıları halkın anlaması, anlamaması endişeleri, dergi çıkaranların, kitap basanların yayınlamasını sağlama kayguları, kanun sınırlarını aşma endişeleri, milli olma, evrensel olma çabaları v.b. şeyler.

Yazmak için, hiç bir zaman garip, ya da zorunlu sayılacak koşullara ihtiyaç duymadım. (Örneğin: kâğıdın biçimi, cinsi, masanın düzeni, belli bir kılığa girmeden yazamama. Gün kavuştuğu, ya da şafak söktüğü ânı kollama gibi.) Meslek ve aile yaşantımın fırsatlarından faydalanarak, ya da tatil günlerinden yararlanarak yazdım çoğunlukla eserlerimi. İlham perisini kovalayacak boş zamanım hiç olmadı. Bazen gazetenin bölge haberlerini okurken fısıltısını duydum onun. Bazen çarşıda alış - verişteyken selâmlayıp geçti yanımdan. Bazen tren, otobüs yolculuğu esnasında yumurtasını, soğanını bölüştü benimle. Bazen bir belediye çavuşunun kasketi altında seçtim yüzünü, bazen kaymaklı tavukgöğsünü önüme süren mahallebicinin kirli önlüğü altında yanıma yaklaştığını farkettim. Bazen de hiç haberim olmadan doldurmuştur yaratma küplerimi. El attığım zaman anlamışımdır dolu olduklarını ve sandığın birinde unutulmuş bir eşyayı, umulmadık bir zamanda bulmanın hayret ve sevinci kaplamıştır içimi.

Bir yazarın eserini okurken, ya da okuduktan çok sonra, bir olayın hatırlatmasıyla yeni bir yaratma sancısına tutulduğum da olmuştur.

Bir esinlenme, güneş evrenine vaktinde hız vermiş bilinmedik yıldız gibi, yaratma gücümüzü harekete getirir. Hayal boşluğunda karmakarışık duran izlenimler yığını döne döne, savrulup övütlenerek, arınıp yoğunlaşarak biçime girer, canlanır. Somut örnek vermek için, "Dereyi Kurtarmanın Yolu" hikâyemi nasıl yazdığımı anlatayım:

Günün birinde İzmir'in Yeni Asır gazetesinde bir haber çıktı, beş on satırlık bu taşra haberinde, bir ağanın dâva açarak, kaynağı kendi toprağında olan bir dereye sahip çıktığı, köylünün müşkül durumda kaldığı yazılı idi. İçimde ilk tepki, köylüye acımak oldu. N'etmeliydi de köylü dereyi ağadan kurtarmalıydı? Bir hikâye yazıp, çözüm yolunu göstermeliydim köylüye. Bunun için de ilkin sorunu gerçek plânda kendim çözmeliydim. Avukat arkadaşlarımın kanun bilgisine başvurarak, ağanın haklı, haksız olduğu yanları öğrendim. Ağa madem kaynağı kendi arazisinde olan derenin yararına sahip çıkıyor, suyu köylüye parayla satmağa kalkıyordu, öyleyse köylü de derenin taşkınından zarar gördüğünü savunarak, ağadan tazminat ödemesini, derenin sularını başka yöne akıtmasını istiyebilir, karşı dâva açabilirdi.

Sorun böyle çözülebildiğine göre, iş kolaylaşmıştı. Köyü, köyün kişilerini seçtim. Olayı bu köy yaşantısına aktarıp plânladım, sonra da hikâyeyi kaleme aldım.

Yazarken plâna yüzdeyüz bağlı kalmak diye bir şey yoktur. Bazen kişilerden birinin bir sözü bile plân değişikliğini gerektirebilir. Bazı hikâyeler bir oturuşta yazılır. Bazı hikâyeler, türlü sebeplerden ötürü aylarca tezgâhta kalır. Ne tuhaftır ki, üzerinde en fazla alınteri dökülmüş yapıtlar, yazarın en kolay yazdığı eseri sanılmıştır.

Bir notka daha: Cemo'yu okuyanların hemen hepsi, doğuda yaşayıp yaşamadığımı sormuşlardır. Yazar için anlattığı çevrede yaşamış olması zorunlu değildir. Elverir ki o çevreye ait gözlemleri yazılı olarak eli altında bulabilsin Ben Cemo'yu, Doğuda inceleme ve derleme yapmış yazarların eserinden büyük ölçüde yararlanarak yazdım.

(Forum — 37)

Mehmed Kemal

Biliyorsunuz, benim iki türlü yazarlık eylemim vardır: biri gazetecilik, biri edebiyatçılık. Bunlar ayrı ayrı eylemler midir? diye soranlar çıkabilir. Evet, ayrı ayrı eylemlerdi. Fakat şimdi değil! Ayrı eylemlerdi. Çünkü gazetecilik sırasında yazı yazmak bir sürat işidir. Gazeteci sadece imzalı yazı yazmaz, bir sürü ıvır zıvır haber niteliğinde yazılar da yazar. Bunlar Resmî Gazete'de çıkan hükümet tasarruflarından, polis olaylarına dek uzanır. Meclis'teki yazıları anında ve süresinde yetiştirmek gereklidir. Bu bakımdan ivedilik ister. Ben böyle yazmaya yıllardan beri alıştım. Bir de edebiyat yazılarım vardır. Bunları ince eleyip sık dokuyarak yazardım. Hattâ gençliğimde ilham beklerdim. Tenha yerlere çekilirdim. Fakat gazetecilikteki alışkanlık, edebiyatçılığımı da etkiledi. Şimdi, edebiyat yazılarımı da aynı ivedilikle yazarım. Yani makinaya kâğıdı takar, düşündüklerimi orda kelimeleştirmeye bakarım. Benim için artık ilham, yazı yazmak için gün ve saat yoktur. Sınırlı bir zaman tanımam. Ne zaman, nerde vakit bulursam, orda yazmaya çalışırım. İş, yazı yazacak vakti bulabilmektedir. Son zamanlarda yazı yazmaya çok az vaktim oluyor, ama oluyor.

Yazma, bir "doğum - doğurma" değildir, bence. Siz, böyle bir nitelendirme yapmışsınız, diye kullanıyorum sözcüğü. Bence, yazma bir iş, bir görev, bir eylemdir. 12 liraya yeraltında çalışan bir işçi için kömür çıkarmada "doğurma" diye bir şey nasıl yoksa, her gün 15-20 liraya bir fıkra yazan, yahut kitabını 1500 liraya kitapçıya okutan bir yazar için de "doğurma" diye bir şey yoktur, görevi vardır. Hele ben, keyif için yazan adam da değilim. Ülkemizin ulusal bağımsızlığını kazanması, yabancı etkilerden arınması, halkımızın sosyalizmi kurması için yazan bir insanım. Eylemimi böyle saptadım. Öbür yanı fiyaka! Bu da bende yok...

bir eleştiri mektubu

bedrettin cömert

Bay H. Naci Sarısözen,

Gönderdiğiniz dört adet kitabı (x) aldım. Sağolun.

Kitap alan eleştirmenlerin bir huyu, bir alışkanlığı vardır: Adı hiç duyulmamış, duyulmuş olsa bile kesin bir kişiliği bulunmıyan veya gürültü patırdı çıkarmadan, sessiz sedasız, şiirini, öyküsünü, romanını yazan kimselerden pek söz etmezler. Eleştirmenleri harekete geçiren, ortaya konulan yapıt değil, geleneksel bir hesap, bir önyargıdır. Çoğunlukla eleştirmenler, birisi üzerine olumlu yazılar yazmakla ona ün bağışladıklarını, değersizi değerli kıldıklarını hayal ederler. Kötü yazmakla da, sanatçıyı yere vurduklarını, okurun ilgisini soğuttuklarını sanırlar.

Bir de haklı olarak ünü kitlelere yayılmış, gür sesli, büyük kafalı sanatçılar vardır. Çoğun onlara değgin de ağızlarını açmazlar. Ya kişisel, siyasal bir neden vardır arada, ya da o büyük kafanın büyüklüğünü sezmişlerdir, ama anlıyamamışlardır. Çünkü yazmak için anlamak gerek önce. Bilirler ki ellerindeki ölçüler, uygulama araçları yeterli değildir; yenisini kazanmak ise çaba, zahmet, ama daha çok yetenek ister. Böylece, susmayı yeğ tutarlar. Ve işin acı tarafı, yutturduk sanırlar.

Benim yazılarımda böyle bir tutum bulamıyacaksınız.

Eleştirmecilik, insanın ahlâk yapısını en çok denemeye sokan bir meslektir. Parmakla gösterilecek kadar azdır, iyi başlayıp iyi sürdüren eleştirmenler. Sanıyorum, bir eleştirmen için en doğrusu, sanatçılardan ırak yaşamaktır. İnsanlarla içiçe, ama sanatçılardan ırak... Onları, yapıtlarında nasıl görünüyorlarsa öylece tanımak... Bu katkısız, gerçek izlenime, günlük ilişkilerin düşbozumunu katmamak...

Sizi tanımıyorum. İlk bakışta soyadınız bana, lise yıllarımı geçirdiğim Sivas'ı hatırlattı. Bu bakımdan, aramızdaki ilişki çıkarsız bir ilişkidir. Bir çıkar varsa, o da sanat için olacaktır. Artık bu noktada çıkar, kaba bir eylem olarak kalmıyor, ülküsel dokunulmazlığa bürünüyor.

İtiraf edeyim: bana ilk kitap gönderen kimsesiniz. Nasıl etmeli? Gördünüz ya, nasıl da bulanıverdi aramızdaki tarafsızlık? Ama ben yine de yenilmiyeceğim kendime. Eğriye eğri, doğruya doğru olmaya çalışacağım. Bunu böyle yaparken, bilin ki, size insan olarak saygıda kusur etmiyeceğim. Aksine, yargı özgürlüğünü kişisel hazlara üstün tutmak, karşımızdakine daha çok saygı duyduğumuzu, değer verdiğimizi göstermez mi?

Şiirleriniz bir tek eksen etrafında dönüyor: Aşk. Varsa da aşk, yoksa da aşk!.. Yurt ve Atatürk üstüne söylenmiş şiirleriniz bir özentiden öteye gidemiyor. "Bir Daha Adam"ı birtürlü bitiremedim. İtiyor insanı. Okuduğum kadarı şu izlenimi bıraktı: Siz, yurt sorunlarını, saray konuları içerisinde ve bir tacir sinsiliğiyle görüyorsunuz. Sizin, aslında kadınlarınız var, kadınlarınızın memeleri, bacakları, "kıllı yerleri" var; gerisi hava civa. Tek endişeniz, tutturduğunuz kişisel düzeni yürütmek, demirine göre su verip, koşullar ne olursa olsun, hep ayakta durmak... Belki de usancınızı gidermek için, bakışlarınızı yoksullara, Türk köylüsüne, yurdun deryaları aşan dertlerine çeviriyorsunuz. Baksanıza, sizin kaygularınız apayrı:

> Oturdun da yanıma / Bacak bacak üstünde / Bir ara bakınca yüzüne / Çiçeklendi isteğim / Öylesine birdenbire / Yavrum nerden çıktın / Neden bindin arabama / Bu direksiyon şimdi / Artık benim değilki.

Ve toplum sorunları karşısında yaşantınızın ereği şu dizelerle özetlenebilir:

> Kınama arkadaş / Harcamamı giymemi / Harcıyorum, tüketiyorum ben / Senin biriktirdiklerini.

Türkiye Cumhuriyeti'nin bir yurttaşı olarak, memleketçi duyarlığınızın durumu ne olursa olsun, yazdıklarınızla boyluboyunca bir aldırmazlığı saptıyorsunuz. Sizin köyleriniz, sizin Mustafa Kemal'iniz, bugünün gerçeklerinden öylesine uzakta ki, sanki işiniz gücünüz yok da, bir eğlence kabilinden bu konulara yönelmişsiniz. Siz de her namuslu yurttaş gibi üzülürsünüz memleketin perişan halini görüp. Siz de isterseniz ki güllük gülüstanlık olsun şu ülke. Ama alışkanlıklarınızı, vazgeçemediğiniz bir düzenin rahatlığını, ama katı gelenekçiliğinizi ve bir de eylemsiz kelâm geçmekten zevk almayı ölçüt alırsanız, dışınıza seslenmeyin daha iyi. Bu hakkı kazanabilmek, bırakın köklü bir bilinci, önce yangın yangın inanç ister. Yoksa, oturup köyden dem vurmak, Mustafa Kemal'i siyah potinleriyle yâdetmek ne size, ne okuyana, ne de bu yurdun alınyazısına bir şey kazandırır. Kimse size ille de bu sorunlarla uğraşın demiyor. Sanatçının bilmesi gereken en önemli bir şey de, kendi ozan yaradılışına uygun konuları seçebilmektir.

Aşk şiirleriniz, onulmaz bir hastalığın örnekleri. Kadını cinsel gözle görmek suç değil elbette. Ama kadını cinsel gözle, bu işten hoşlanarak, zevk alarak görmenin sanatla hiç bir zaman alıp vereceği yoktur:

> Öyle arzulandırdı ki / Bacakların beni. Bilsen derecesini / Hayır demezsin.

Aşktan dem vuran bütün şiirlerde, açık veya kapalı, herzaman aynı durum var:

> Dudağını ısırayım, yiyim.

Yoldan geçen kadınlara, kızlara lâf atılır bizde. Yalnız bizde değil, dünyanın heryerinde. Ama bizde, "Yiyim seni abla!" diye de böğürürler çoğu zaman. Buradaki "yiyim", cinsel açlıktan gözü dönmüş geri kalmış toplum düzenlerinin sesidir. Neler yoktur ki o "yiyim" de!..

> Ne güzeldi göğsü / Göbeği annenizin / Çocuklarım bilirmisiniz / Kolaymı büyüdünüz siz.

Bakın, bu dörtlüğün son iki dizesindeki 'şefkat', 'aile sevgisi', 'ana sabrı' izlenimi, ilk iki dizenin cinsel saplantısında pis olup gidiyor. 'Göğüs' ve 'göbek' sesleri bize, bitmeyen o sonsuz kaynaktan, tükenmeyen karanlık güçten, anadan bir yankı getirmiyor.

Belli ki, az okuyorsunuz. Yenileri tanımıyorsunuz. Tanıyorsanız da, hem yüzeyden, hem de ikinci elden... Orhan Veli'yi öykünenlerin dizginsizliği, tatsızlığı var dizelerinizde. Bunun yanında uyakçı, ölçücü endişeler... Oysa bugünün Türk şiiri epeyi ilerlerde bulunuyor. Doğaldır ki, bugünkü durumu Orhan Veli'siz düşünmek kabil değildir. Ama ondan sonra gelen birçok ozanın vardığı nokta olmasaydı, Orhan Veli'nin başlangıcı da kısır kalırdı.

Bu eksikliğiniz özellikle dil tutumunuzdan belli. Şiir demek dil kaygusu, dil işçiliği, dil bilinci ve dil duyarlığı demektir. Sizinki ise ne idüğü belirsiz, karışık bir nesne.

Şu gerçeği herkes biliyor artık: Sanat, yetenekten başka, sabır, çaba işidir. Hangi sanatçıya sorsanız, yaratmanın acı bir eylem olduğunu söyler size. İlk bakışta basit gibi görünen, bir çırpıda ortaya çıkıvermiş izlenimini veren yapıtlar, kimbilir hangi zorlamaların, hangi acı ve kıvranmaların sonucudur! Demek ki salt doğal yetenek, ozanın kendini esine kapıp koyvermesi yetmiyor. Esini kalıcı, kişisel bir noktaya eriştirmek gerekiyor. İşte burada sanatçının asıl gücü, yarım yamalak birisi mi, yoksa eline sıkı, araçlarına egemen bir usta mı olduğu ortaya çıkıyor.

Bitirmeden önce, kitaplarınızdaki bazı dilbilgisi bozuklukları üzerine de dikkatinizi çekmek isterim. Soru takılarını, 'dahi' anlamına gelen 'de, da'yı ayrı yazmıyorsunuz. 'Ki' konusunda da aynı kararsızlık. Ve gereksiz yere, sözcükleri bir işaretle takılarından ayırıyorsunuz.

Bunun nedenini kavramak güç. Sonra, sizin gibi, şiirde noktalama işaretlerini düzyazıya bile taş çıkartacak bir bolluk ve gelişigüzellikle kullanan bir kimsenin böylesi dilbilgisi kurallarını çiğnemesi, açıklanması zor bir çelişki.

Selâmlarımla.

(x) H. Naci Sarısözen: 1) Bir Başka Adam. Ankara 1966 2) Bir Daha Adam. Ankara 1967 3) Bir Yerin Sıcak. Ankara 1967 4) Hatmi Hatmi. Ankara 1967.

YAŞANTIMIZDAN SANATIMIZIN ÇIKIŞI VII

BALABAN

ONBİRİNCİ HAFTA

Şair Baba'nın resmi için bir taslak çizdim. (Bu resimde onu, Kerem gibi yanarken göstermeliydim. Çünkü ben dama düştüğüm zaman, el yordamıyla nereye gittiğimi bilmezken, önümü o ışıtmıştı.) Şimdi onun resmini çizerken, bugünun gözüyle bakıyorum onun o günlerdeki kıpırtılarına. Ve bugünkü ustalığımla, onun karanlığı dağıttığının resmini yapacağım hiyeroğlifik bir biçimle.

Şair Baba'nın resmi için bir taslak çizdim: Hiyeroğlifik desenlerle diziye giren bu kaba taslakta Şair'in yaşantısı okunabilirdi.

Resmini yaparken bir daha yanyana gelmiştim Şair Baba'mla. Düşümün önünde kıpır kıpır canlıydı. Bir ara, terinin kokusunu bile duydum, ne garip!

Ben onu, Bursa damının karanlıklarında,o zaman model tuttuğum gibi, şimdi bugünün karanlıklarında, işte düşümün önünde model duran Şair Baba'nın resmini yapıyorum.

Şair'in resmini yapmak çok zordu. Yıllardan beri zaman zaman uğraşa uğraşa, çözmüştüm düğümü. Beni yaratanın resmini yapmak kolay değildi elbet. Bu dönemde ulaştığım kuramla kolaylaştı iş. (Ressam dedelerimiz, bir kavmin yaşantısını Tanrı sûretinde şekillendiriyorlardı.)

Şair Baba'nın resmi, kendi halkının yaşantısıyla sûretlenmeliydi.

İşte bu çizdiğim boyunduruğa koşulu öküzler, bizim yaşantımızın en önemli görüntüsüdür ve Şair'in resmine konabilir.

Halkın yaşantısı, sanatçının yükümüdür. Ve sanatçının yaşantısı, halkının yaşamıyla tümlenir.

Karasabandan gelen köylünün ağır-aksaklığı, halkıyla beraber sanatçının tutsaklığıdır.

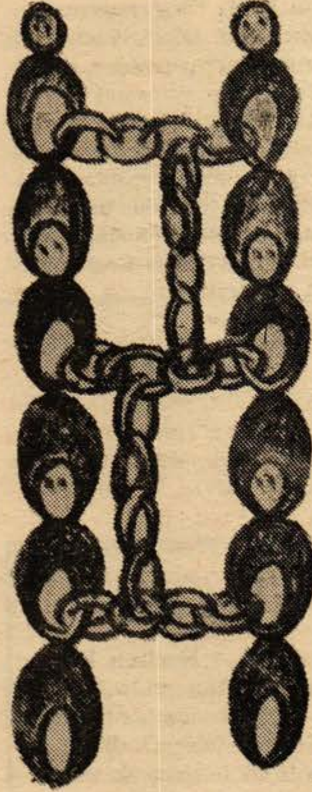
İşte hiyeroğlif bir desen daha: Jandarmalar köylünün sırtına binmiş. (Benim de sırtıma binmişlerdi.) Şu desende de: köylüler dama düşmüş. (Şair de yıllarca damda yatmıştı.) Çizdiğim bu desen: köylülerle işçilerin damda buluşmasıdır. (Bu da Şair ile Ressam'ın buluşup çalışması.)

Şair Baba'nın hayali gözümün önünden silinseydi, ya da onu hiç görmemiş olsaydım, resmini yaparken kendi kendime bakarak yapardım. Bu anlayışla çalışmış olduğumdan belki, onun resmini yaparken, kendi yaşantımı onunkiyle karıştırarak resimliyorum.

ONİKİNCİ HAFTA

Şair Baba'nın resmine çalışırken bugünlerde, erken kalkıp geç yatıyorum. Geçen hafta taslağını hiyeroğlif esasa göre düzenlediğim bir biçimle çalışıyordum resmine. Gözümün önüne gelen her görünüm, kaleme gelmiyordu bir türlü. (Şimdi bu yazıyı yazarken, başarıyla çizdiğim desenlere bakıyorum da mutluyum. O gün çok karamsardım.) Yatıp kalktığımız, yeyip içtiğimiz bu daracık odanın içinde çalışıyordum. (Bir küçücük desenin ucunu başına denk getiremediğim zaman, evin içindeki en usul ses, kulaklarımda davul gibi öter.)

Gözümün önündeki hayali, kâğıdın üzerine bir türlü çizemiyordum o gün. Bir ara çocuklara bağırıp susturdum. Ama, radyoyu kim susturacaktı? "Radyonun düğmesi yok mu?" demesi kolay, karıyla kavga etmesi zor. Öfkelenip bir tokat vursam, üç kişi birden gözyaşı döker bizim evde.

O gün çok karamsardım. Radyo kendi havasını çalıyor, ben sabrediyordum resim çizmek için. Odanın içi karmakarışıktı; yataklar kalkıyor, yorganlar dürülüyordu. Birazdan türküler de biterdi. (Ben de türkülere bayılırım. Ama sıra mıydı türkünün!) Ardından küçük ilânlar... Haydi, çıldırma da dur! Haydi, şu radyoyu tutup da yere çalma! Ama ben, yine sabrediyordum. Derken, bir de baktım, karımın elinde süpürge, evin içini süpürüyor. "Bre etme!" demişim, "Bu zamlardan sonra, ilânların da anasını avradını..." demişim, "Bu süpürgenin de avradını.." demişim. Ve ağzımdan köpükler akarak, karımın elinden süpürgeyi aldığım gibi yallah pencereden aşağıya atmışım. Evin içi iyice karışmış, ben kapıdan çıkıp giderken çocuklarla anası ağlamaktaydı.

Allah belâsını versin, bazen böyle oluyorum işte... Sanki arkamdan takışan vardı; koşarak inmişim mahalle içlerinden aşağıya. Nereye gidiyordum? Ne bileyim...

Bir kez daha böyle olmuştum. O zaman Seçköy'de idik. Yine böyle resim yapıyordum bunalım içinde. Yeni evlenmiştim, altı aylık bir şeydik. Her gün, süpürge yüzünden kavga ediyorduk karımla. (Ben çalışırken, süpürgenin sesi çirkin gelir kulağıma.) O zaman da tıpkı böyle, süpürgeyi pencereden aşağıya atmıştım. Bir saat sonra kendime gelip tekrar resim yapmıya başladığımda, bunalım gittikçe artıyordu. İstediğimi tutturamıyordum. (Avrupa'ya gitmek için pasaport almıştım da, yoldan geri çevirmişlerdi.) Öfkeliydim, çok çalışmak ve çok şeyler söylemek istiyordum. Ama olmuyordu işte!.. Bugünkü gibi hatırımda: Öğle yemeğinden sonra, sofranın altı süpürülmekteydi. "Ula yine mi süpürge? Resim mi ilerde, süpürge mi?" dediğimi iyi biliyorum. "On bin tane keçi sakallıyı her yıl dışarıya salarlar, benim elime pasaportu verip sonra geri alırlar... Ben bu süpürgeyi aşağıya atmadım mı? Başımı alıp, kimsenin bilmediği yerlere gitmeliyim. Pasaportun geçmediği, süpürgenin süpürmediği yerlere!" dediğimi iyi biliyorum. Sypürgenin tıyırtısı, yüreğimi çiziyor gibi gelmişti. "Bu evde resim yapılırken, süpürge dans etmiyecek demedim mi ben sana!" Kaptığım gibi, ocağın içine!.. O gün süpürgenin yanışı, bugünkü gibi gözümün önünde. Süpürgeyi yaktıktan sonra resim yapması kolay olacak sandığımdan ötürü, öfkem çabuk geçmişti. Çıkıp kırlara gezinmiştim. Ben eve döndüğümde gece basmıştı iyice. Karım beni güler yüzle karşılamıştı: Benim deliliklerimi kaleme almaması gerekirmiş... Ev kısmı süpürmeden olur muymuş... Ona akıl verenler vardı: "Bir çiftçiye varmadın da... Şimdi cezandır işte, çek!" diyorlardı.

Bugünkü gibi aklımda; o zaman Seçköy'de idik. Akşam yemeğini yedikten sonra, karım, sofra yerini hatırım için bir süre süpürmemişti. Ben tekrar kaleme kâğıda sarılmıştım: Ah bir tuttursaydım, dünyalar benim olurdu! Süpürgenin ne kabahatı vardı? Süpürsün dursundu o zaman... Şimdiki gibi, iki çizgiyi üstüste getiremediğim bir sırada o çirkin ses kulağımı oymıya ve yüreğimi amansızca çizmiye başlamaz mı!.. "Yaaandım!" dediğimi iyi biliyorum. Yanımda yöremde bulunan kâğıt ve kalemleri kaptığım gibi kapıdan dışarıya fırlamıştım. Ve aynı hızla koşarak, arkamdan kovalıyan varmış gibi, karışık mahalle içlerinden izimi kaybetmek için sanki, köyden dışa-

SANAT SOSYOLOJİSİ VE BİR SERGİ

DOĞAN ERGUN

Mayıs ayı içinde Alman Kütüphanesinde resimlerini sergileyen Turan Erol, "sarılar"ı ve "çıplaklar"ıyla Anadolu dramına katıldığını göstermiştir.

Toplumsal gerçeği "insanın insana katkısı" (1) veya "insanın topluma katkısı" olarak tanımlıyacak olursak, Turan Erol'un sergisi için şöyle diyebiliriz: Erol'un tarzı, bir bilince vardırma tarzıdır ve bu tarz, Erol'un Türk toplumuna katkısıdır. Neşet Günal'ın "sanatta edebiyat yapmak" diyerek anlaşılmasını kolaylaştırdığı gerçek, Turan Erol'un sergisiyle daha iyi ortaya çıkıyor. Bu, ayni zamanda, Erol'un başarısıdır.

Pierre Francastel'e göre, toplum bilimlerinin büyük alanında sanatın rolü şimdiyedek fazla bir dikkat çekmemiştir. Sosyologlar ise, kendi alanlarına girmeyen bir olgular düzeni önünde bulunuyorlardı (2). Çünkü bu düzen, bu sanat düzeni, erginleme (ünsiyet) isteyen bir işaretler sistemi arasında açığa vuruluyordu.

Toplum - Sanat ilişkileri bakımından yapılan araştırmalar, bize zengin bilgiler vermiştir. Örneğin F. Antal, XV. yüzyıl İtalyasındaki sanat ve edebiyat hareketini (Quattrocento) incelerken, sanatın özellikle günün güçlülerinin dogmalarını yaymaya ve eylemlerini ölümsüzleştirmeye yaradığını açıklamakta, sanatın topluma etkisi fikrinin henüz doğmadığını ifade etmektedir.

Turan Erol'un 32 tablodan kurulu sergisinde, toplumsal anlatım görevi, üç seride görülmektedir: 1) Balık ağları, 2) Bozkırlar, 3) Gecekondular.

Hangi dünyagörüşüne göre tanımlanırsa tanımlansın, sonuç olarak sanat, maddede fikirleri cisimleştirir. Büyük sanatçı, toplumsal çevrenin verdiği umut, ya da korku içinde, çağını en iyi kavrayan insandır. Kavramanın bilimsel koşulları başka, sanatsal koşulları başkadır. Örneğin, bilimdeki nesnelliğin ilk kurallarından biri, bilim adamının tüm duygulardan kurtulması iken; başka bir deyimle, konusu ile eklem durumunda bulunmaması iken; sanat bireysel bir duygululuk arasında gerçekleşir. Şu halde sanat, bireysel duygululuk arasında tarihsel ve toplumsal bir gerçeğin anlatıldığı yol olacaktır (3). Bu bakımdan, Turan Erol, "Ben, ressam olarak bir yorumcuyum. Hiçbir zaman bir konunun karşısına geçip resim yapmak, yani o konuyu tuvale aktarmak aklımdan geçmez (4)" derken, herhalde, "ben konumla pazarlık etmem, ben konumla sözleşmem, ben konumla hesaplaşmam" demek istemektedir. Bu da, başka bir deyimle, "konu beni düşündürmez, etkiler" demektir. Ama, Turan Erol'u etkileyen, tarihsel ve toplumsal gerçekteki anlardır, ya da tarihsel ve toplumsal gerçeğin devamlılığıdır.

Yukarda göstermeye çalıştığımız üç serinin üçü de, Türk toplumsal gerçeğidir: Türk balık ağları, Türk bozkırları, Türk gecekonduları... Ve sanat, bireysel bir duygululuk arasında gerçekleştiği içindir ki, sanat sosyolojisi öz ve biçimi birbirinden ayırır. Çünkü sanatta öz, sanatçının alabileceği toplumsal değeri gösterir; biçim ise, daha çok sanatçının kişiliğidir, sanatçı kişiliğidir. "Birbirinden güzel bu 32 yapıtın bizce en önemli olan yönü, özgüsel (orijinal) bir biçimlemede kendini gösteren güçlü bir kişiliği taşımasıdır. Bu kişilik -bütün yenilik getirmek isteyen sanatçılarda olduğu gibi-, sevilen biçimi değil, kendine gerekli olan biçimi veriyor bizlere. Diyebiliriz ki, Turan Erol'un elde ettiği bütün sonuçların dayandığı bu temel, Türk resim sanatına sağlam bir yön getirme iradesinin görünüşüdür (5)".

Turan Erol, Türk toplumsal gerçeğini koşulları içine oturtmaktadır, dolayısiyle toplumsal yapımızı resimsel işaretlerle göstermeye ve renklendirmeye çalışmaktadır. Bu yüzden o da, Neşet Günal gibi "ulusal ressam" olma yolundadır.

---

(1) Georges Gurvitch — Traité de Sociologie
(2) Pierre Francastel — Sociologie de l'Art
(3) Lucien Goldmann — Recherches Dialectiques
(4) Turan Erol — Ulus Gazetesi
(5) Kayıhan Keskinok — Ulus Gazetesi.

---

rıya çıkmıştım. Özgürlüğe kavuşacağım gibi gelmişti bana. Koşuyordum bahçelerden harmanlara doğru. Şimdiki gibi gözümün önünde bu görüntü: Ben özgürlüğe doğru koşup giderken gecenin içinde, amanın, bir ayak sesi arkamda. Dönüp baktım ve "Yaaandık, karım geliyor!" dediğimi iyi biliyorum. Ha gayret, tabana kuvvet!.. Arada bir arkama bakıp soluk alıyordum.

Dağların sırtından aşan ayışığı, üstten aşağı süzülüyordu. Gecenin içinde bir kız, bir oğlana takışıyordu. Ayaklarımız karanlığın içinde tepinirken, başlarımız aydınlanıyordu. Kızın saçları, aydedeye doğru uzuyordu. Daha sonra gecenin içinde bir ses:

— "Kocacığım, beni kimlere bırakıp da gidiyorsun?" diye ünlemişti.

— "Süpürgeyeee!" dediğimi aynen hatırlıyorum.

Arada bir, soluk almak için mi desem, arkamdaki görüntü hoşuma gittiği için mi desem, aramızdaki aralığı uzatmak için mi desem, sık sık dönüp arkama bakıyordum: Aramızdaki mesafe gitgide kapanıyordu aksine. Ben, koştukça ağırlaşıyordum. Kollarımı iyi sallıyamadığım için belki de... (Çünkü koltuğumun altında büyük bir kitap, ellerimde de kâğıtlar vardı.) Baktım, kız yalınayak koşuyor, hışım gibi yaklaşıyordu bana. Baktım, aydede bizi seyrediyordu. Derken, işte böyle koşup giderken özgürlüğe doğru, gecenin içinde iki kol, arkamdan kavramıştı beni.

O gece enseme değen sıcak soluğu, şimdi bir aynı duyar gibiyim:

— "Dön!.. N'olursun, dön!.. Beni bırakma!.. Gitme!.."

DUYURU

Âşık Maksudi, 9 Haziran 1968 Pazar günü için, Ankara'da Akay Saray Aile Gazinosunda bir "Âşık Maksudi Sohbet Gecesi" düzenlemiştir. 20.30'da başlıyacak olan ve Fikret Otyam'ın yönetip takdim edeceği program, sanatseverleri memnun edecek niteliktedir. Sohbet konuşmasını Aziz Nesin yapacaktır. Ruhi Su, Hasan Hüseyin ve Ahmet Arif'in de çağrıldığı programa Mahzunî, Nesimî, Kul Ahmet, Kul Hasan, Kaygusuz ve Lâtife, Hüseyin Çırakman, Şah Turna, Muhlis Akarsu, Erdem, İzzet Savaş, İsmail Toprak, Ali Yılmaz, Neşet Ertaş, Mahmut Erdal, Hasan Çınar, Perihan Demir, Mehmet Demir ve Osman Dağlı gibi âşıklarla sanatçılar sazları ve sözleriyle katılacaklardır.

Onu birazcık daha yalvartmak için:

— "Haaayır, dönemem!.."

— "Dön!.. Sensiz yaşıyamam!.."

— "Yaşarsın, süpürgenle beraber..."

Şimdi, bu sahne yüreğimde öylece durur. Ve o gecenin görünümü öylece gözümde: Derinden gelen yüzlerce böcek sesinin üstünde "Dön, sensiz yaşıyamam!" diye yalvarışı beni yavaş yavaş kıpırdatmıştı dönmek için. Artık, daha çok ötüşüyordu böcekler. Ağaçlarda yapraklar eleleydi. Yerde çayırlar, halı gibi nakış nakıştı. Bir rüzgâr esti ve beni usulcacık çevirdi sevgilime.

Bu haftanın ilk günü, Resimli Ev'den aşağı doğru koşarken, geçmiş günlerin acı - tatlı anılarını ansımıştım. Ogün arkamdan koşan, "Dön!" diyen yoktu. Bir gebe kadın gibi naz yapamıyordum kimseye. Gidip marangoza yalvarmaktan başka çarem yoktu. Kapıları taksın da, odama çekilip çalışırdım.

Ertesi gün kapılar takıldı. O gün, kapıların takılmasından ötürü çok mutluyduk. Evcek oynadık sevincimizden. Ben o gece, bir kez de yataktan kalkıp baktım kapılara, sadece baktım: gecenin sessizliği içinde onlar da uyuyordu sanki. Yalnız, usulcacık okşadım birini. Baktım, bizim eve lodos giremiyecekti artık. Kar savrulmıyacaktı suratımıza. Ve en sonunda ben, çalışma odama kavuşmuştum.

(Devam ediyor)

İŞTE GERÇEĞİN DİLİ!

(Baştarafı sayfa 11'de)

çarptığımız zaman, ortaya, 11 milyar 900 milyon gibi bir rakam çıkmaktadır. Bunun üzerinde siz, istediğiniz gibi düşünebilirsiniz.

1948 - 1968 yılları arasındaki yirmi yılda köylünün satınaldığı canlı araçların fiyâtlarında yüzde 767 - 800, cansızlarda ise yüzde 500 - 600 bir fırlama olmuştur. Buna karşılık, köylünün sattığı buğday, arpa, çavdar, yulaf gibi tahıl maddelerinde, ayni süre içinde, bu artış yüzde 323'ü geçmemektedir. Bu, şu demektir: Köylü, 1948'den bu yana, pahalı almış, ucuza satmıştır.

Bu yirmi yıl içinde köylünün satışa çıkardığı tahıl maddelerinin dışında, tütün, fındık, pamuk, üzüm, incir, narenciye, pancar gibi diğer tahıl ürünlerindeki fiyat artışları da iyiden iyiye incelendiği zaman, bu artışların, köylünün satın aldığı diğer pazar malları yanında devede kulak kaldığı, üreticinin hiç de lehinde bir artış olmadığı görülür.

Evet, burada yalın bir gerçekle karşı-karşıya geliriz: Köylünün, 1948'den bu yana satın aldığı mallarda yüzde 1000'den 1500'e kadar bir fiyat yükselmesi görüldüğü halde, sattığı mallarda bu fiyat yüksekliği ancak yüzde 300 ile 500 arasındadır. Köylümüzün dilinde bunun adı da, "ört ki ölem!" dir.

Çeşitli yıllarda tahıl fiyatları

	1948	1958	1968
Buğday	24 Kr.	46 Kr.	85 Kr.
Çavdar	19 "	36 "	69 "
Arpa	18 "	33 "	62 "
Yulaf	16 "	32 "	66 "

Bağ - bahçe ürünüyle geçinenler için de durum aynidir. Bugün Başkentte 150 - 200 kuruşa satılan elma, üreticinin elinde 50 kuruşa müşteri bulamamaktadır.

Konunun dışına çıkmakla birlikte, belirtmekte yarar gördüğümüz bir husus da şudur: Vaktiyle Ziraî Donatım'ın köylüye taksitle dağıttığı Fordson - Major motorları, 1948'de, ekipmanlarıyla birlikte 11 bin lira iken, 1958'de 37 bin olmuştur. 1968'de ise bunların fiyatı 65 - 70 bin liradır. 1948'lerde 60 - 70 bin lira olan biçerdöverler bugün 170 - 180 bin liradır ve piyasada bulunmamaktadır.

Bu küçük tablo bile, "bırak yapsın, bırak geçsin" düzeninin kimlerin çıkarına çalıştığını göstermektedir. Türkiye bugün, "bir yatır, bin kazan" ülkesi haline gelmiştir. İşte kamyon hikâyeleri, akü hikâyeleri, montaj sanayii hikâyeleri...

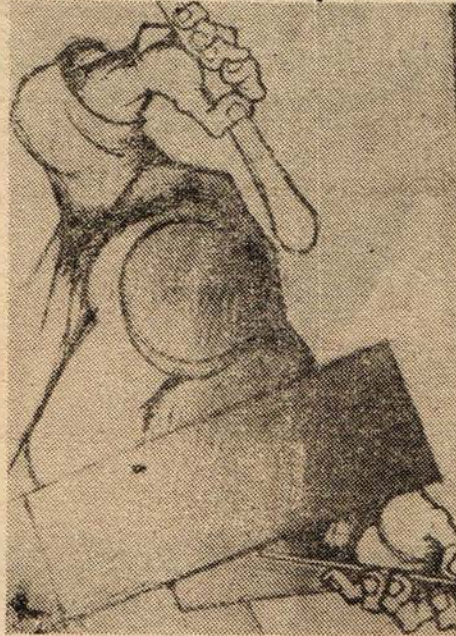
sosyalist ressam orhan taylan'a sorular

Ankara, sergi konusunda hayli şanslı ve hareketli. Genç ressamlarımızdan Orhan Taylan, 5 - 18 mayıs arası, Sinematek Derneği'nin Mithatpaşa caddesindeki sergi salonunda, "iş içinde insan"ı konu edinmiş resimlerini sergiledi. Aşağıda, sergi sırasında Taylan'la yapılmış bir konuşmayı bulacaksınız.

Konuşan :
ABDULLAH NEFES

— Sanatın, Türkiye'nin bugünkü siyasi ortamı içindeki yeri nedir?

— Sanat, bir üstyapı kurumu olarak, ekonomik ilişkilerin sosyal plâna yansımasının bir eylem biçiminde dile getirilme olayıdır. Tarih boyunca sanatın işlevi hep bu biçimde olmuştur. Mağara devrinin, anaerkil klanların, ortaçağ kilise devletlerinin ve sonunda kapitalist burjuva devlet sanatçılarının ortaya koydukları sanat eserleri, bu devlet tiplerindeki sosyal, politik ve ekonomik değerlerin dile getirilmesi biçimleridir. Bugün Türkiye'nin siyasi ortamı, sanat ve sanatçılara büyük bir görev yüklemektedir. Bu görev, bence, çökmekte olan ekonomik ve siyasi bir düzenin karşısına yepyeni değerlerle çıkmak ve bu değerleri halka yaymaktır.

— Bu yepyeni değerleri halka yaymak ve bozuk düzene karşı çıkmakla sanatçı, belirli bir eylemin içine girmiş oluyor. Sanatın bu eylem içindeki yeri nedir?

— Sanat, kendi başına bir eylemdir. Yani, "eylemin sözlük karşılığı ile" belli bir amaç için, belli bir yöntem kullanarak yapılan iştir sanat. Demek ki sanatçı, kafa yapısını geliştirebildiği ölçüde, bilimlere saygı duyabildiği ölçüde, eylem içinde olan insandır.

— Öyleyse, bugün Türkiye'deki ortam yeni bir sanatçı tipini mi gerektiriyor?

— Elbette! Yeni değerleri savunanlar, sanat içinde olduğu kadar sosyal olaylarda da bilimden ve halktan yana kişiler olacaklardır. Düşünceleriyle, yaşamlarıyla, eylemleriyle, giderek kişilikleriyle, yaşamayı, gelişmeyi ciddiye almış dürüst birer devrimci olarak yetişeceklerdir. Sanatçı kendini aydın saymak istiyorsa, ortaya koyduğu işlerde yaşadığı sosyo-politik olayları iyi bilmek, anlamak ve anladığını anlatmak zorundadır.

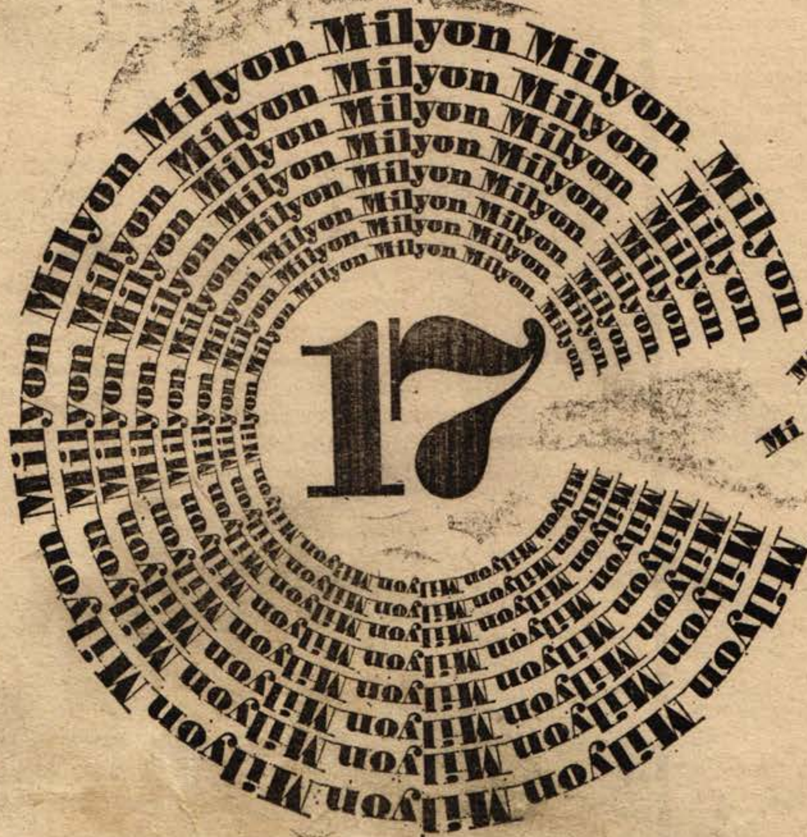
— Yetişmek ve yetiştirilmek sözleri bir başka sorunu ve soruyu getirdi. Devlet sanatçı yetiştirmek için yüksek okullar, akademiler açıyor. Burada yetişen sanatçılara ne diyorsun?

— Ne diyeyim, hiç bir şey demem! Bir kümesteki tavuklar, neden orada olduklarını oturup düşünmezler ki... Görevleri, önlerine konulan besin karşılığı yumurtlamaktır. İnsanlarda da böyledir biraz, bu iş. Hakim sınıflar, bir takım adamların önüne yemlerini sürerler ve onlardan kendilerine göre yumurta isterler. Devletin resmî okulları, elbette bugün, hakim sınıfların beğenisine göre bir sanat isteyecektir, öğretecektir. Bu okullardan çıkanlar, bu bozuk düzenin bozuk kafalı sanatçıları olarak toplum içine yayılırlar. Olabildiğince ilgi çekici gözükerek, dengesiz, ne yaptığını, kime hizmet ettiğini bilmeyen bir takım çevreler bularak yemlerini sağlamaya çalışırlar. Aradıkları çevreyi bulamazlarsa, gidip memur falan olurlar. Bu genellemenin dışında kalan, kendi kendini yetiştirmişlere değil bu sözümüz.

— Bu durumda sanatçının yapması gereken nedir? Sen bir sanatçı olarak bu eylemi nasıl yürütüyorsun?

— Sanatçının görevi, kurumları etkileyerek altyapı değişikliğini hızlandırmaktır. Yığınları belli sosyal olaylar önünde çoşturmak, duygulandırmak, yüreklendirmek sanatçının görevidir. Yığınların bu çoşkusunun belli alanlara kanalize edilmesi ise politikaya düşen görevdir. Şimdi, benim yaptığım resimlere gelelim. Buraya kadar, ne yapmak gerektiğinden söz ettim; burada benim, gerekeni nasıl yaptığım sözkonusu. Çay içen, gazete okuyan, saz çalan, yoğurt satan, yük taşıyan insanlar çizerken tema hep aynı: Çalışan insanın potansiyel devrimci gücü! Bunu yaparken bütün akademik kuralları bir yana itip, biçimde yalnız bilimsel öğretilerden yararlanıyorum. Psikoloji ve fizyoloji bilimlerini, renk, leke ve yerleşim konusunda etkinin nasıl olması gerektiğini inceliyor, gelişen malzeme teknolojisini izliyorum. Bilimin getirdiği her olanağı kullanaraktan insanları "tasvir" ediyorum. Bu, statik bir biçimde böylece kalacak bir tavır değil, olamaz da... Çünkü insan gelişiyor ve değişiyor. Sanat da, elbette ki, gelişmeyi hızlandırırken değişecek ve gelişecektir. Olay, bundan ibarettir.

1968 YILINDA

MİLYONLARDAN BİR DEMET

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basın A - 20007) — 38)

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günlük Tarafsız Siyasî İktisat Kültür Dergisi

Yıl : 15 — Cilt : XX — Sayı : 340

İdarehane: **Yenişehir, Büyük Han no. 55**

Haberleşme: **FORUM Dergisi P.K. 131 - Ankara**
Telefon: **17 87 37**

Sahibi: **Azime KORKMAZGİL** * Yazı İşleri Müdürü: **Hüseyin KORKMAZGİL** * Yönetim Kurulu: **A. Halûk ÜLMAN, Cevat GERAY, Ruşen Y. KELEŞ, Hüseyin KORKMAZGİL**

Dizgi ve Baskı: **TÖYKO matbaası — Ankara**

İlân ve Abone: Arka kapak 1000 TL. **(İki renkli 1500 TL.) * Metin arası santimi 15 TL. (Devamlı ilân verenlere pazarlıkla) * Bir yıllık 22 TL. * Altı aylık 11 TL. * A.B.D. (Uçak) 90 TL. Avrupa (Uçak) 54 TL. Yabancı devletlere (Adi) 44 TL.'dır. * Eski sayılar 150 Kuruş.**

FORUM ve yazarın adı belirtilmeden yazı aktarılamaz

FORUM Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.